

JIHOČESKÁ UNIVERZITA ČESKÉ BUDĚJOVICE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Práce s nadanými a talentovanými dětmi v mateřské škole

Bakalářská práce

Alena Chalupská

vedoucí bakalářské práce

Mgr. Renata Jandová

České Budějovice

2007

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, Mgr. Renatě Jandové,
za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji pedagogickým pracovnícům mateřské školy v Písku
za možnost návštěv a za získané informace týkající se nadaného
dítěte.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala
zcela samostatně a veškerou literaturu jsem uvedla v seznamu
použité a citované literatury.

Anotace

Ve své práci jsem se zaměřila na problematiku talentovaných a nadaných dětí. Vymezila jsem pojem nadání, talent, objasnila znaky talentovaných a nadaných dětí a provedla srovnání vývoje dětí předškolního věku se specifickým vývojem nadaných dětí předškolního věku. Zaměřila jsem se na vyhledávání talentovaných a nadaných dětí, na možnosti práce učitelky mateřské školy s těmito dětmi a na jejich možnosti a problémy při přechodu do základní školy. V praktické části jsem se věnovala zjištění, zda se nachází talentované a nadané děti v mateřských školách, zda dovedou učitelky vytvořit pro tyto děti vhodné podmínky. Ke zjištění dané problematiky jsem použila dotazníkovou formu. Uvedla jsem příklady práce s nadaným dítětem v mateřské škole.

Annotation

In my work I focused on problems of children of great abilities and talented children. I delimited definition of intelligence, abilities, clarified signs of talented children and I made a comparison in a progress of pre-school children and a specific progress of talented pre-school children. I specialized in finding talented children, in ways and means of a kindergarten teacher's work with these children and in possible problems when coming into an elementary school. Concerning the practical part of the work I put my mind to assignment whether there are some children of great abilities in kindergartens, whether the teachers are able to build competent conditions for these children. I used a questionnaire for finding these data. I indicated examples of work with a talented child in a kindergarten.

Práce s nadanými a talentovanými dětmi v mateřské škole

Úvod.....	6
1. Teoretická část	
1.1 Jak definovat talent a nadání.....	7
1.2 Zájem o nadané a talentované děti.....	9
1.3 Úmluva o právech dítěte.....	11
1.4 Znaky nadaných a talentovaných dětí.....	13
2. Vývojová fáze předškolního věku, specifika ve vývoji talentovaného a nadaného dítěte	
2.1 Předškolní období – Marie Vágnerová.....	16
2.2 Předškolní věk – Jíří Langmeier.....	21
2.3 Atypická charakteristika nadaných dětí.....	24
2.4 Specifické skupiny nadaných a talentovaných dětí.....	25
2.5 Nadané a talentované dítě předškolního věku.....	26
3. Stanovení možnosti forem a metod práce učitelky mateřské školy s talentovaným a nadaným dítětem	
3.1 Vyhledávání talentovaných a nadaných dětí předškolního věku.....	30
3.2 Nadané a talentované dítě v mateřské škole.....	31
3.3 Možnosti práce s talentovanými a nadanými dětmi v mateřské škole.....	34
3.4 Používané metody a formy při práci s talentovanými a nadanými dětmi.....	36
4. Problematika možných úskalí přestupu dítěte z mateřské školy na základní školu.....	
	39

4.1	Možnosti přechodu dítěte z mateřské školy na základní školu.....	39
4.2	Vstup talentovaného a nadaného dítěte do běžné třídy základní školy.....	41
5.	Zmapování organizací a škol zabývajících se výchovou a vzděláním nadaných a talentovaných dětí	
5.1	Organizace zabývající se péčí o talentované a nadané děti.....	42
5.2	Základní školy pro nadané děti.....	43
2.	Praktická část	
2.1	Cíl a použitá metoda.....	45
2.2	Stanovení hypotéz.....	45
2.3	Případová ilustrace.....	46
2.4	Výzkumná část a vyhodnocení použitého dotazníku.....	47
2.5	Závěry výzkumu.....	55
2.6	Individuální vzdělávací plán nadaného dítěte v mateřské škole.....	57
2.7	Ukázka a metody práce s nadanými dětmi předškolního věku.....	61
	Závěr.....	75
	Seznam a použité citované literatury.....	77
	Přílohy.....	79

„Svět potřebuje děti ,které jsou chytré a kompetentní a které svou jiskru v průběhu života neztratí. Takové, jejichž potenciální schopnosti by mohly významně pozvednout úroveň kterékoli z oblastí lidské činnosti, ve všech koutech světa. Pokud ovšem tyto děti dostanou šanci svůj potenciál rozvinout. Nadané může být stejně tak vaše jako moje dítě, ať už jsme bohatí nebo chudí, bez ohledu na naši víru a místo, kde žijeme. Přinejmenším jedno z deseti dětí – miliony na celém světě – se narodí dost chytré na to, aby se z něj mohl stát člověk nějakým způsobem výjimečný. A mějme na paměti, že polovina narozených dětí může být v nějakém ohledu nadprůměrná,“ uvádí Joan Freemanová .

(Vondráková, 2002, str.1)

V průběhu let vznikla u nás velice propracovaná soustava vzdělávání, jak dětí i dospělých. Podařilo se vytvořit podmínky pro speciální vzdělávání dětí s různými typy postižení. Speciální školy a školská zařízení nabízejí postiženým dětem podmínky k překonávání následků jejich postižení. Pracují tu odborně vysoce kvalifikovaní speciální pedagogové, vyškolení v příslušných metodách a postupech. Mají k dispozici četné speciální, často drahé pomůcky. Dětem se závažným postižením se tak nabízí perspektiva.

Ale jak je to s druhou stranou – s nadanými dětmi, lidmi? Neopomíjíme jejich potřeby, zájmy? Vytváříme i pro ně vhodné podmínky, které jsou nezbytné pro jejich rozvoj osobnostního potenciálu? V tomto směru zůstáváme zatím stále ještě pozadu jak v nabídce programů pro nadané děti, tak i ve vzdělávání pedagogů, kteří by se měli naučit nadání dětí rozeznat a umožnit jim ho rozvinout. Proto mezi nejdůležitější kroky vedoucí k zahájení systematické péče o nadané by mělo patřit seznámení pedagogů s charakteristikami nadaných, jejich identifikací a zásadami výchovy a vzdělávání nadaných.

1. Teoretická část

1.1 Jak definovat talent a nadání?

Existuje mnoho pokusů o definici a objasnění tohoto pojmu. Jedním z autorů je *Paul Witty*, který vyjádřil v roce 1982 své tvrzení: „ nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení “. (www.nadanedeti.cz) Wittiho hodnotné oblasti snažení :

- intelektová schopnost (intellectual ability),
- schopnost tvořivého myšlení (creative thinking),
- vědecká schopnost (scientic ability),
- schopnost sociálního vůdcovství (socil leadership),
- mechanické schopnosti (mechanical skills),
- talenty ve výtvarném umění (talents in fine arts).

H.A.Passow v roce 1993 definoval nadání a nadané dítě takto: „ Nadané a talentované jsou ty děti, které jsou identifikovány kvalifikovanou osobou a které jsou díky výrazným předpokladům schopni podávat vynikající výkony. Tyto děti potřebují diferenciované vzdělávací programy a služby nad rámec běžných služeb, poskytovaných běžnou třídou, aby tak mohly přinést příspěvek sobě i společnosti.“ (www.nadanedeti.cz) Oblasti, kde se může nadání nebo potenciální nadání projevit, jsou následující:

- obecná intelektová schopnost,
- specifická akademická schopnost,
- kreativní, produktivní myšlení,
- vůdcovská schopnost,

- umělecké schopnosti,
- psychomotorické schopnosti.

Dodnes se hodnotí nedocenitelný význam této definice, protože jasně deklarovala potřebu věnovat se této problematice, aby byly učiněny kroky směřující k zabezpečení lepších podmínek pro nadané. Podnítila vznik celé řady vzdělávacích institucí a organizací, jejichž cílem je soustavně zabezpečovat podmínky pro nadané.

Prof. Joan Freemanová je zakladatelkou mezinárodní společnosti ECHA (Evropská rada pro vysoké schopnosti, jejich výzkum a rozvoj) a ve své publikaci nazvané *Vzdělávání vysoce nadaných, současné mezinárodní výzkumy* z roku 1998 uvádí tuto definici nadání: „Vysoce nadaní jsou ti, kteří buď vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ať už v celém spektru nebo v omezené oblasti, nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán. Je rozdíl mezi zjevným nadáním dětí, nebo adolescentů a dospělých. Nadání dětí je obvykle vnímáno jako rychlejší vývoj v porovnání s jejich vrstevníky, nadání dospělých je spatřováno ve vysoké úrovni činnosti, založené na mnohaleté usilovné práci ve zvolené oblasti. Nadání se může týkat současně více oblastí, např. intelektu, umění, tvořivosti, pohybových a sociálních dovedností, nebo může být omezeno na jednu či dvě z nich. Ale potenciál, ať už je jakýkoli, se může rozvinout do mimořádně vysoké úrovně činnosti pouze v podmínkách poskytujících přiměřené vybavení a psychologické příležitosti k učení.“

(Vondráková, 2002, str.7)

Diskuse o přesných definicích a identifikaci takových dětí probíhají už téměř celé století a budou bezpochyby pokračovat. Někteří nejsou jednotní ani v termínech nadání, vysoké nadání, talent, schopnosti, vlohy. Tyto pojmy můžeme definovat takto:

- schopnosti – psychická síla jedince odpovídat a řešit určité situace, která

se u něho vyvíjí na základě výcviku a zkušeností a která je rozsahem širší než dovednost,

- vloha – vrozený předpoklad nebo potenciální schopnost k výkonu, úspěchu v určité oblasti, činnosti nebo aktivitě,
- talent – vysoké nadání, vloha, mimořádná schopnost,
- nadání – mimořádně vyvinuté vlohy.

Mnozí lidé termínu vysoké nadání užívají výlučně pro označení mimořádné schopnosti v intelektuální oblasti, zatímco o talentu hovoří tehdy, jde-li o schopnosti vysloveně v oblastech slovesného umění, sportu, hudby nebo ve výtvarném umění. Někteří pedagogové a vědci odkazují na výsledky testů inteligence a výkonů. Podle tohoto pojetí jsou vysoce nadaní ti, kteří náleží k 10% lidí s nejvyšším IQ. Kdo dosáhne nižších nadprůměrných hodnot IQ, je talentovaný. Je vidět, že neexistuje shoda v exaktním užívání pojmů. Proto se dává přednost užívání pojmů - talentovaný, talent, vysoce nadaný, vysoké nadání, nadaný, nadání - jako synonym. A pokládáme je za pojmy, které mají velmi příbuzný, téměř totožný význam.

1.2 Zájem o nadané a talentované děti

Každý člověk disponuje určitým potenciálem, který lze rozvíjet. Realizace tohoto potenciálu, nebo-li převádění pouhých možností ve skutečnost, působí svému nositeli a jeho blízkým radost, děje-li se porozuměním a s ohledem na prožívání a zájmy rozvíjeného – dítěte.

Každý by měl mít možnost dosáhnout plného rozvoje svých schopností. Ať už jsou jeho schopnosti průměrné, či se z průměru vymykají oběma směry. Pomáhat handicapovaným znamená zvyšovat jejich soběstačnost, sebedůvěru a radost. Rozvíjení talentovaných a nadaných zvyšuje šance společnosti na zlepšení

kvality jejího fungování. Předvídání a řešení problémů, objevování nových postupů, luštění záhad, obohacování tvorby a další výsledky činnosti nadaných jedinců.

Součástí vzdělávací politiky je péče o nadanou populaci. Patří k ní identifikace talentovaných a nadaných jedinců a nabídka vhodných vzdělávacích postupů tak, aby pokud možno nikomu nebyla odepřena možnost rozvoje potenciálu na nejvyšší možnou míru. Má-li člověk dosáhnout co nejúplnějšího rozvoje svého potenciálu, potřebuje vhodné podmínky již od nejútlejšího věku. Už v něm si totiž buduje základnu ke svému pozdějšímu rozvoji, zejména intelektovému, a vytváří si nástroje myšlení, jakými jsou slovní zásoba a myšlenkové dovednosti. V podnětném a přátelském prostředí získává radost z poznávání a motivaci k osobnímu růstu.

Prof. Joan Freemanová uvádí: „ dva hlavní důvody, proč pomáhat nadaným dětem realizovat jejich potenciál:

- individuální: Každá lidská bytost by měla mít možnost dosáhnout plného rozvoje své osobnosti.
- celospolečenský: Ačkoli se nadání týká jednotlivců, je také národním bohatstvím a budoucnost každé společnosti závisí na rozvoji potenciálu její mladé generace. Žádná společnost si nemůže dovolit ji promarnit.“
(Vondráková, 2002, str.6)

V zájmu plného rozvoje potenciálu a jeho pozdějšího uplatnění je důležité:

- aby dítě mělo příležitost objevit a vyzkoušet si pro co má předpoklady,
- aby bylo trvale vysoce motivováno ke kvalitnímu výkonu,
- aby mu jeho prostředí (rodiče, učitelé, trenéři, konzultanti) poskytlo optimální podporu a vzdělání,
- aby bylo chváleno za to, co dokázalo.

Nedostatečně využitý a trénovaný potenciál může ztrácet na kvalitě nebo dokonce úplně zaniknout. Proto je důležité, aby potenciál dítěte byl objeven a rozvíjen tak brzy a tak systematicky, jak je to možné. To znamená poskytnout dítěti příležitost získat znalosti, vybudovat si dovednosti a vytvořit si vztah ke specifickým oblastem tak brzy a do takové míry, jak bude zapotřebí.

1.3 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte byla vyhlášena Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 v New Yorku.

Součástí právního řádu České a Slovenské Federativní Republiky se podle svého článku 49, odst.1 stala 16. února 1991.

Pro účely této Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve.

Úmluva o právech dítěte je založena na čtyřech základních principech:

- 1.*Právo na přežití* – zaručující zachování života a uspokojení základních potřeb dítěte.
- 2.*Právo na rozvoj* - umožňuje harmonický rozvoj dítěte včetně práva na vzdělání, volný čas a na svobodu myšlení a vyznání.
- 3.*Právo na ochranu* - chrání dítě před násilím, všemi druhy zneužívání a zanedbávání.
- 4.*Právo na účast* - dává dítěti možnost vyjádřit svůj názor ve všech záležitostech, které se ho týkají.

A právě ze základního principu Práva na rozvoj vychází i právo nadaných dětí:

- „být podporováno prostřednictvím adekvátních zkušeností pro výuku dokonce i tehdy, pokud ostatní děti stejného věku či ročníku nejsou schopné z těchto zkušeností profitovat,
- být zařazeno do společných skupin a kontaktovat se s jinými nadanými dětmi po dobu některých částí vyučování tak, aby mohlo být ostatními pochopeno, podporováno a podněcováno,
- být vyučované a ne využívané jako opatrovník nebo učitelův pomocník po většinu svého školního dne,
- na předkládání nových, pokrokových a vyzývacích myšlenek či koncepcí bez ohledu na materiály a možnosti, určené dětem stejného věku či ročníku,
- být učeno poznatkům, jež ještě neovládá, namísto toho, aby bylo znova učeno názorům, pojmům nebo koncepcím, které již zvládlo,
- učit se tempem, které mu vyhovuje a tedy i rychleji než jeho vrstevníci,
- myslet alternativně, vytvářet odlišné produkty a přinášet intuici a inovaci do vyučovacího procesu,
- být intenzivní, vytrvalé a cílevědomé ve svém úsilí při získávání vědomostí,
- být idealistické a citlivé na spravedlnost, právo, přesnost a globální problémy lidstva a mít příležitost vyjádřit svoje názory,
- na všeobecné pochybnosti, nabídku alternativních řešení a ocenění komplexnosti a důkladnosti myšlení,
- projevovat smysl pro humor, který je neobvyklý, hravý a často komplikovaný,
- mít vysoké požadavky na sebe i na ostatní a být citlivé na nesoulad mezi ideály a skutečností s potřebou pomoci při hledání hodnot v lidské rozmanitosti,
- na vysoké výkony jen v některých, ne ve všech oblastech učebního plánu, vytvářející požadavek smysluplného a erudovaného zapojení se do

akademické oblasti,

- na zpoždění mezi představou a jejím uskutečněním, mezi osobními normami a schopnostmi rozvoje, mezi fyzickým zráním a sportovní zručností,
- uskutečňovat zájmy, které stojí nad schopnostmi jeho vrstevníků, které jsou mimo učební plán nebo zahrnují oblasti dosud neprozkoumané a neznámé.“ (www.nidm.cz)

1.4 Znaky nadaných a talentovaných dětí

S problematikou nadání souvisí také otázka charakteristik talentovaných a nadaných dětí. Nejde o to zaměřit se na komplexní charakteristiku osobnosti talentovaného a nadaného dítěte, ale o významné aspekty, které souvisí s osobnostními problémy nadaných. Důležité je rozpoznat, odhalit nebo zjistit projevy chování dítěte, které můžeme považovat za znaky nadaných a následně podporovat co možná nejefektivněji rozvoj osobnostního potenciálu těchto dětí.

Mezi typické poznávací charakteristiky patří:

- *Schopnost pracovat s abstraktními symboly* – manipulovat se slovními a matematickými symboly. Schopnost vidět a chápat zákonitosti, dobrý vhled do vztahu příčina – důsledek, schopnost porozumět složitému materiálu prostřednictvím analytického zdůvodňování, schopnost zobecňování, používání metafor.
- *Motivace* – nadané dítě často nepotřebuje výrazně motivovat. Rádo se učí, velké potěšení, odměnu mu přináší právě rozumová činnost.
- *Schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti* – nadané dítě bývá schopno prokázat vysokou míru dlouhodobé koncentrace pozornosti, zaměřit se na problém po velmi dlouhou dobu.
- *Dobrá paměť* – velká schopnost zapamatovat si informace a data, kterým

byly vystaveny jen jednou. Jde zejména o paměť logickou – zrakovou i sluchovou. Mají schopnost vybavovat si rychle naučená (slyšená, viděná, přečtená) fakta, znalost velkého množství informací z různých oblastí, velkou zásobu informací o určitých specifických tématech a pozornost k detailům. Nepotřebují tolik opakování učiva.

- *Bohatá slovní zásoba, gramatická správnost, časné čtenářství* – řada nadaných dětí se naučí číst do 4 roků, při vstupu do školy čtou zcela plynně. Slovní zásoba těchto dětí je velmi bohatá, často vytvářejí logicky správné, ale komplikované větné konstrukce.
- *Zvídavost* – potřeba porozumět tomu, jak věci fungují, jak pracují, neustálé dotazování, potřeba objasňování. Otázky typu: Jak vznikl svět?, Proč lidé myslí?, Proč umírají?, ukazují na pokročilou úroveň myšlení.
- *Preference samostatné práce* – schopnost pracovat samostatně, spoléhat se na vlastní způsob řešení problémů. Vytvářet vlastní myšlenková schémata a řešit předložené problémy.
- *Schopnost vytvářet originální myšlenky, flexibilita* – myšlení je přesné, vynikají ve schopnosti vnímat a přejímat alternativní způsoby řešení a ihned je uplatnit v nových situacích.
- *Hluboké zájmy nebo mnoho zájmů* – v oblasti, která je zajímavá, jsou schopny shromáždit množství velmi detailních poznatků. Chtějí prostě o tom vědět vše, co se dá.
- *Výrazný smysl pro humor* – slučují klíčové myšlenky nebo problémy humorným způsobem. Vidí vše neobvyklé a vytvářejí nová spojení.

Z uvedených znaků by se mohlo zdát, že talentované a nadané dítě je dítě s vynikajícími vlastnostmi a výkony a že je tedy bezproblémové. Řada těchto dětí je úspěšná, výkonově i výchovně bezproblémové, ale na druhou stranu může mnoho talentovaných a nadaných dětí trpět opravdovými problémy. Potýkají se s neadekvátním sebehodnocením, zvýšenou citlivostí na kritiku okolí, s pojetím autority učitele, s problémy v oblasti navazování přátelství a s komunikací s

ostatními dětmi. Někdy se kvůli obraně před okolním světem, který je nechápe, uzavírají do sebe a vnímají své nadání spíše jako problém. Mohou pak své schopnosti skrývat a úmyslně dosahovat horších výsledků, aby zapadlo mezi své vrstevníky.

2. Vývojová fáze předškolního věku, specifika ve vývoji talentovaného a nadaného dítěte

2.1 Předškolní období – Marie Vágnerová

Doc. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc. je autorkou řady publikací z oblasti vývojové psychologie, zabývá se psychickým vývojem člověka a charakteristikou každého období. Ve své knize *Vývojová psychologie* uvádí: „Předškolní období trvá od tří let přibližně do šesti let. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let.“ (Vágnerová, 2000, str.102) Předškolní věk je jedno z nejzajímavějších vývojových období. Je nazýváno obdobím hry, protože v nich se projevuje aktivita dítěte, jak tělesná i duševní. Dochází ke změnám v oblastech psychosociálního vývoje a biologického.

Vývoj poznávacích procesů

Dítě v tomto věku se zaměřuje na nejbližší svět a pravidla. Typickým znakem uvažování je názorné a intuitivní myšlení, jehož znaky jsou:

- *egocentrismus* - chybí odlišení mezi psychologickou realitou dítěte a objektivním světem reality, dítě je středem vlastního světa představ a myšlenek
- *fenomenismus* - dítě je fixováno na nějaký obraz reality, který není schopno ve svých úvahách opustit, svět je pro něj takový, jak vypadá, chápe vše ve vztahu k přítomnosti
- *magičnost* - dítě má tendenci si pomáhat v reálném světě fantazií, a tak zkreslovat poznání, fantazie převládá nad respektováním logických skutečností

- *absolutismus* - dítě je přesvědčeno, že každé poznání je definitivní a jednoznačné, vychází z dětské potřeby jistoty, relativita názorů dospělých je pro dítě nepochopitelná

Dítě již chápe trvalost existence vnějšího světa, ale neuvědomuje si trvalost jeho podstatných znaků nezáviselých na vnější proměně. Pro vnímání dítěte předškolního věku je charakteristická neschopnost systematické aktivní explorační, neumí vnímat celek jako soubor detailů. Má tendenci ulpívat na jednom pohledu subjektu, jiný pohled ještě nepřichází do úvahy. Ulpívá na jednom stavu, na jedné vlastnosti a nepřipouští si, že se mohou věci měnit a vracet do původního stavu. U dítěte předškolního věku se objevují nepravé lži, tzv. konfabulace, kdy dítě interpretuje vše tak, aby to pro něj samotné bylo srozumitelné a přijatelné. Důležitou roli má také fantazie, projevující se i animismem, antropomorfismem. Dítě tak lépe rozumí světu, vyrovnává se tak s nedostatky vlastního myšlení. Dalším znakem je zúžené uvažování, zaměřující se jen na jednu oblast, protože dítě nemá ještě rozvinut komplexní přístup.

Dětské myšlení a emoční prožívání se plně projevuje i v dětské kresbě, ve vyprávění nebo ve hře. Kresbou dítě zobrazuje realitu, svět, tak jak vše chápe. Kreslí, co se mu zdá důležité. Na konci předškolního období se dětské výtvary stále více podobají skutečnosti. Zdokonaluje se pohybová koordinace, která se u dítěte projevuje také schopností plné sebeobsluhy. Dochází k rozvoji jemné motoriky a vyhraňuje se lateralita dítěte. Hra umožňuje dítěti symbolicky uspokojit přání, chová se při ní podle svých představ a vše zpracovává, jak samo chce.

I pro vnímání prostoru platí u dítěte v tomto období egocentrická představa. Přeceňuje velikost nejbližších objektů, neodhaduje dobře prostorové vztahy. Čas dítě měří podle určitých událostí a opakujících se jevech. Pro dítě není čas důležitý, protože nikam nespěchá. Ke každému objektu přiřazuje jedno číslo,

kteře nemusí být vždy správné. V tomto věku jde dítěti o to, aby každý objekt měl číslo.

Verbální komunikace odpovídá úrovni myšlení každého dítěte a stupni rozvoje poznávacích procesů. Důležitá je nápodoba verbálního projevu dospělých osob, jenž má selektivní charakter. Dítě si zapamatuje jen určitou část, často tu, kde se objevují nová slova. Nápodobou se dítě předškolního věku učí i gramatická pravidla. Dětská řeč, vyprávění obsahují mnohé nepřesnosti a agramatismy. Významnou složkou řečového vývoje je řeč egocentrická, doprovázející a komentující různé dětské aktivity. Dítě si povídá pro sebe a nemusí se v té chvíli přizpůsobovat nikomu a ničemu. Autorka uvádí tuto formu řeči ve třech variantách:

- „ 1. Expresivní – dítě bez ohledu na potenciální posluchače vyjadřuje slovně své pocity,
 - 2.Regulační – předškolní dítě řídí slovními pokyny své vlastní jednání. Dělá to obdobně, jako by to činili jeho rodiče. Připomíná si např. určité normy chování a dává si pokyny, co má dělat,
 - 3.Egocentrická řeč může fungovat také jako prostředek myšlení. “
- (Vágnerová, 2002, str.115)

Rozvoj dětské identity

Tak jako se v tomto období rozvíjí poznávací procesy, rozvíjí se i sebepojetí dítěte. Dítě začíná chápat sebe samo jako subjekt, dává tím počátek vzniku vědomí vlastní identity. Vlastní obraz těla má vizuální charakter, posuzuje se jako aktivní subjekt. Sebehodnocení díky nezralosti citové a rozumové je závislé na názoru jiných osob a v tomto věku zejména na názoru rodičů. Uvažování o sobě odpovídá dětské vývojové úrovni. Dítě často mívá majetnické sklony, které mu slouží jako zdroj jistoty. Děti se ztotožňují s blízkými osobami, rodiči, posilují své sebevědomí a obohacují dětskou identitu. V období předškolního věku je důležité vymezení osobního teritoria, k němuž patří:

- lidé - dítě k nim má nějaký vztah
- věci - patří jen jemu
- prostředí - ve kterém dítě žije

Toto vlastnictví se projevuje i verbálním vyjádřením – moje (moje maminka, můj pes). Na významu nabývají i všechny sociální role, hlavně ty, které přesahují rámec rodiny a signalizující pozici dítěte v jiném sociálním prostředí. Diferencuje se tzv. gender role, jenž zahrnuje sociální pojetí ženské a mužské role. Dítě si v období předškolního věku uvědomuje rozdíl mezi chlapeckou a dívčí rolí. Vědí, že jejich pohlavní identita je trvalým znakem a projevuje se u dítěte důrazem na určitou úpravu zevnějšku. Přijetí mužské nebo ženské identity se projevuje i postupnou diferenciací dětské hry. Je patrná i v dětské kresbě, dítě kreslí člověka stejného pohlaví.

Socializace v předškolním období

Toto období je věkem iniciativy a hlavní potřebou je aktivita. Aktivita mívá nějaký cíl, je ovládána emocemi a aktuálními potřebami. Morální uvažování předškolního dítěte závisí na celkovém vývoji, na jeho zkušenostech. Přijímá jakékoliv normy, pravidla, ale musí je prezentovat uznávaná autorita. Na konci tohoto období již dítě začíná pociťovat vinu za nežádoucí chování. Akceptuje určitá omezení a jejich porušení jsou dítěti nepříjemná. Začíná se rozvíjet dětské svědomí, které může být příliš silné, omezující nebo naopak velmi slabé. U některých dětí v tomto období může svědomí i zcela chybět. Svědomí dítěte je dané celkovou vývojovou úrovní dítěte předškolního věku a má charakteristické rysy:

- vazba na konkrétní situaci, na určitý čin - norma platí v situacích, o nichž dospělí mluvili, ale za jiných okolností nemusí být vůbec respektována,
- stereotypní a rigidní chápání norem - nerozlišuje mezi závažností motivu a reálného chování, má potřebu neměnnosti norem,
- egocentrické chápání norem - dítě interpretuje normy individuálně

specifickým způsobem, jak jim vyhovuje a podle toho se i dítě chová.

„ Normy chování, které tvoří racionální základ autoregulačního systému, se dítě učí především ve své rodině, „ říká M. Vágnerová. (Vágnerová, 2000, str.120)
Dítě si všímá, jak se lidé chovají ve skutečnosti, ale na druhé straně získává také informace, jak by se měli či neměli chovat.

Rozvoj prosociálního chování je spojen s dosažením určité úrovně empatie se schopností ovládnutí agresivity a vlastních aktuálních potřeb. Nezbytně nutné je uspokojení dětské potřeby jistoty a bezpečí, aby předškolní dítě získalo základní pocit důvěry a mohlo se samostatně odpoutávat od této jistoty. V tomto období dovede projevit empatii, je však omezena z důvodů zúžené citlivosti k některým emočním prožitkům druhých lidí. V chování předškolního dítěte se objevují také různé druhy agresivity, kde významnou roli mají dispozice i sociální učení. V období předškolního věku se dítě identifikuje s významnou bytostí, především s rodiči a posiluje se tak dětská sebejistota.

Předškolní dítě je již schopné navazovat kontakty s lidmi i mimo rodinu a především s vrstevníky. Vztahy s vrstevníky se liší od vztahů s dospělými osobami, protože poskytují dítěti mnohem méně jistoty. Kamarád – vrstevník musí uspokojovat potřeby dítěte a jeho výběr ovlivňuje:

- pohlaví - identifikace s chlapečkou a dívčí rolí
- zevnějšek dítěte - projevuje se zde vliv sociálního stereotypu, co je pro dítě hezké, tak je i dobré
- vlastnictví zajímavého předmětu - dítě chce získat účast na této výhodě a tím akceptuje i majitele, dítě
- chování - přátelské a dobře laděné dítě bývá populární a proto i kamarádstvím je s ním příjemné, naopak dítě chovající se nepříjemně, bývá odmítáno

V této vývojové fázi dítěte dochází k sebeprosazení, ale pouze ve skupině vrstevníků. Starší děti a dospělé osoby jsou pro dítě velkými soupeři. V dětské skupině se rozvíjí schopnost soupeřit i spolupracovat a dochází k postupné diferenciaci rolí.

Předškolní dítě již dokáže vyjádřit svoje názory a pocity. S vrstevníky komunikuje přímo, používá specifické výrazy, od dospělých osob očekává porozumění jakémukoliv sdělení. V tomto období zcela běžně opomíjí podstatné aspekty a domnívá se, že daná osoba ví vše, jako ono. Komunikace předškolního dítěte obsahuje formální nedostatky, kdy nedovede ještě správně vyslovovat a některé hlásky nahrazuje jinými. Příčinou může být nezralost v oblasti motoriky mluvidel nebo jde o důsledek nezralosti sluchové diferenciaci. Zlepšení v řečovém vývoji dochází ke konci předškolního věku.

2.2 Předškolní věk – J. Langmeier

Dalším autorem, který se zabývá otázkami vývojové psychologie, popisuje vývojová období člověka je *Doc. PhDr. Josef Langmeier, CSc.* O předškolním období říká: „V širokém smyslu jako předškolní věk se označuje celé období od narození (někdy i včetně vývoje prenatálního) až do vstupu do školy. Takové široké pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před jejich povinnou školní docházkou.“ (Langmeier,1991,str.75) Předškolní období považuje za období hry, neutuchající aktivity dítěte tělesné i duševní. Toto období je charakteristické významnými změnami v různých oblastech biologického a psychosociálního vývoje dítěte. Citovaný autor chápe dané vývojové období zhruba jako věk mezi třetím a šestým rokem dítěte, nebo také jako věk mateřské školy. Avšak základem stále musí zůstat rodina, na který mateřská škola staví a napomáhá tak dalšímu rozvoji.

Vývoj základních schopností a dovedností

Dochází ke zdokonalování motorického vývoje, zlepšuje se pohybová koordinace, dítě je stále více samostatnější. Roste i schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu – zpočátku tříleté dítě něco nakreslí a pak teprve pojmenuje, ve čtyřech letech bývá kresba realističtější, v pátém a šestém roce dítěte odpovídá kresba dané představě, je detailnější.

Zdokonaluje se řeč, během čtvrtého a pátého roku mizí tzv. „dětská patlavost“, objevují se složitější věty. V tomto věku si dítě rádo a často povídá, nevadí mu, že je samo sobě posluchačem. Rozvoj řeči umožňuje dítěti i rozvoj poznatků. Kolem třetího roku zná celé své jméno a pohlaví, hlavní barvy, jednoduché definice známých věcí začíná dítě tvořit a používat kolem pátého roku. Začíná řeč užívat k regulaci svého chování.

Důležité v tomto vývojovém období jsou dvě tendence, které rozhodují o přechodu do další vývojové etapy:

- vyrůstá z rámce rodiny - domov dítěti už nestačí, rozšiřuje se časová perspektiva, nachází nové vztahy mimo rodinné prostředí
- potřeba práce - potřeba specifické lidské činnosti, ale pouze v náznacích, jedná se o pomoc při drobných domácích pracích, vykonávání drobně uložených úkolů

Kognitivní vývoj

Kolem čtyř let věku dítěte přechází předpojmové myšlení na úroveň názorového myšlení, nebo-li intuitivního myšlení. Dítě uvažuje v celostních pojmech, které vznikají na základě vystižení podstatných podobností. Usuzování je však zatím závislé na vnímané či představované skutečnosti. Jeho úsudky jsou vázané na vizuální názor, na tzv. grupování. „Pokrok v myšlení dítěte, které přešlo ze symbolické etapy do fáze názorového myšlení, je nesporný, ale stejně tak jsou zřejmá i omezení, jež nedovolují dítěti zatím myslet skutečně logicky po krocích, které mohou být v mysli volně opakovány a současně porovnávány“, říká daný

autor. (Langmeier, 1991, str.80) Proto je myšlení v tomto věku spojeno s činností dítěte:

- všechno polidšťuje - antropomorfní myšlení
- dovoluje měnit fakta dle vlastního přání - magické myšlení
- všechno se „dělá“ - artificialistické myšlení.

Emoční vývoj a socializace

Primární socializace v tomto vývojovém období je zajišťována ještě stále nejvíce s rodinou. Socializace zahrnuje tři vývojové aspekty:

- Vývoj sociální reaktivity – vývoj bohatě diferenciovaných emočních vztahů k lidem.
- Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací – normy, které usměrňují chování do mezí určených společností.
- Osvojení sociálních rolí – vzorce chování a postojů, které jsou od jedince očekávány ostatními členy společnosti vzhledem k jeho věku, pohlaví či společenskému postavení.

Objevují se první známky dětského svědomí, kde předpokladem dobrého svědomí je pevný vztah dítěte k rodičům. V předškolním věku dokáže dítě popsat vlastní fyzické rysy, své vlastnictví. Sebehodnocení dítěte v tomto vývojovém období je poměrně vysoké, ale velice nestabilní, pozitivně vše koreluje s jistotou vztahu s rodiči. Důležitá je také diferenciací vlastního emočního prožívání, vyjadřování emocí a vývoj emočního porozumění druhým. Mezi třetím a pátým rokem dítě začíná chápat subjektivní povahu emocí. Porozumění myšlení a cítění druhých v průběhu tohoto období narůstá a odráží se v rozvoji symbolických her. Autor uvádí: „ Hra pomáhá dítěti překonat události, které neumí pochopit rozumem, a přispívá tak k tomu, aby zaujalo spíše spolupracující stanovisko.“ (Langmeier,1991,str.88) Je tedy jisté, že dobře plánovaná hra může zmírnit některé poruchy duševního vývoje.

V předškolním věku začíná převažovat hra společná – asociativní, při níž děti si hrají na společných projektech a poskytují si i materiál a hra kooperativní, zde už mají děti ve společné hře rozdělené role a každé dítě přispívá svým osobitým dílem ke společnému dílu. Osvojování rolí je spojeno s oblibou některých jedinců v kolektivu či vedením ve skupině. „Kolem tří až čtyř let se již také výrazně projevuje soupeřivost mezi dětmi.“, píše v knize autor. (Langmeier, 1991, str.84) Nejvýznamnějšímu pokroku dochází v diferenciaci mužské a ženské role. I přes velké pokroky je dítě stále závislé na rodičích, vztahy k ostatním dětem jsou přelétavé, náhodné. Významná role v socializačním procesu tohoto období připadá hře. Ta je hlavní činností dítěte a zaměřuje se na vytvoření něčeho nového.

2.3 Atypická charakteristika nadaných dětí

Ellen Winnerová uvádí tři atypické charakteristiky nadaných dětí, které můžeme pozorovat již u dětí předškolního věku. Těmito třemi způsoby se kvalitativně liší tyto děti od normálních dětí.

- *„Předčasnost*
První kroky ve zvládnání určité oblasti činí dříve, než je běžné.
- *Trvání na vlastním tempu a postupu*
Učí se rychleji, jiným způsobem než průměrné nebo i chytré dítě. Potřebují minimální pomoc dospělých, většinou se učí samy. Objevy, ke kterým docházejí ve své oblasti zájmů, je uvádějí v nadšení a motivují k dalším krokům. Nezávisle objevují pravidla a zákonitosti dané oblasti a tvoří nové svérázné způsoby řešení problémů. Znamená to, že jsou tvořivé.
- *Mimořádná vnitřní motivace*
Zarputile usiluje o zvládnutí dané oblasti. Projevují intenzivní zájem a

maximální schopnost soustředění, jsou jakoby posedlé svým úsilím zvládnout problém.“ (Vondráková, 2002, str. 9)

2.4 Specifické skupiny nadaných dětí

Mnoho lidí se domnívá, že nadané děti jsou dokonalé, bezproblémové, že nepotřebují zvláštní pomoc, že si pomohou samy. Nadané dítě není zdaleka totéž, co chytré, bystré a hodné dítě. Často je to právě naopak. Nadání v určité oblasti bývá spojené s nenadáním v oblasti jiné.

Rozlišujeme čtyři základní typy nadaných dětí:

1. typ – úspěšně nadané dítě

Bezproblémové dítě, optimálně začleněné, které rychle chápe, podává dobré výkony. Je perfekcionalistické a je spokojené v mateřské škole a ve škole. Většinou jde o děvčata, která jsou přizpůsobivější. Všeobecně přijímán dospělými i vrstevníky, potřebuje více asertivity a vnitřní motivace.

2. typ – náročně nadané dítě

Aktivní až hyperaktivní dítě, které rychle chápe, dobře si pamatuje, má více vědomostí a informací než ostatní děti, chce všechno předvést. Úkoly plní v krátké době, nevydrží nečinně sedět a čekat, hledá často náhradní řešení, Začíná brzy vyrušovat, vykřikovat. Potřebuje větší zpětnou vazbu a sebekontrolu, aby se rozvinul smysl pro skupinovou sounáležitost a flexibilitu.

3. typ – samostatně nadané dítě

Dítě bývá uzavřené, obtížně komunikuje, nedokáže přiměřeně protestovat. Řešení hledá v úniku z reálného světa do světa denního snění, uzavírá se do sebe. Vymyslí si imaginárního kamaráda, s kterým hovoří. Je často myšlenkami mimo , ale zeptáte-li se na něco, dokáže pohotově odpovědět. Potřebuje rozvíjet sebeprosazení a pomoc v prostředcích a příležitostech.

4. typ – utajené nadané dítě

Tiché, neobjevené dítě s „ utajeným “ nadáním, jeho nadání není identifikováno.

Přizpůsobuje se průměru, nerozvíjí svůj potenciál a nerado riskuje. Potřebuje rozvinout sebepojetí a sebpřijetí a více interakcí s jinými typy nadaných dětí.

2.5 Nadané dítě předškolního věku

Každé dítě je individualita a to platí o všech dětech, tedy i těch, které dosahují v určité kognitivní (poznávací) oblasti nadprůměrné schopnosti. Přesto se ukazuje, že rozumově nadané a talentované děti mohou mít jisté společné projevy chování, které souvisí s jejich rozvinutými rozumovými schopnostmi.

Ne všechny nadané děti však poznáme podle níže jmenovaných charakteristik. Je řada nadprůměrně nadaných dětí, jejichž schopnosti nejsou rovnoměrně rozloženy či rozvinuty, a tomu odpovídají i jejich typické projevy chování, které nesou nádech určité nerovnoměrnosti a kolísavosti.

Jsou však i talentované a nadané děti, které je téměř nemožné identifikovat pouze na základě pozorovatelného chování, protože jejich skutečné schopnosti bývají zakryty a kompenzovány více či méně závažným handicapem. Zejména v těchto případech je nutná cílená psychologická diagnostika, aby se tak umožnila odpovídající náprava handicapu a optimální rozvoj schopností.

Nadané děti se v předškolním věku liší kvalitou i kvantitou od běžné interakce dětí stejného věku. Předcházejí své vrstevníky, jsou napřed v rozvoji tzv. symbolických funkcí. Často jsou intelektuálně, sociálně i psychicky zralejší a jsou schopné obstát i v kolektivu starších dětí.

Poznávací procesy

Prokazuje výbornou schopnost dlouhodobé koncentrace, pozornosti a soustředění. Má schopnost rychle zpracovávat různé informace, do problému se zcela ponoří, že okolo sebe nic nevnímá. Chce přesně vědět, jak věci fungují, pracují. Preferuje několik základních nebo dokonce i hodně zájmů a ty pak zpracovává do hloubky. Jedná se převážně o zájmy rozumové. Avšak časté střídání různých aktivit mu nevyhovuje. Plánováním stráví někdy více času, ale

potom se rychleji rozhoduje. Dokáže zjistit, co je a co není důležité a tak se rychleji dobere k podstatě věci. Dokáže se soustředit a dělat více věcí najednou. Má vynikající paměť, která mu pomáhá zachycovat, třídit, ukládat a systematizovat poznatky do větších celků. Stejně tak dobře si vybavuje zapamatované věci, skutečnosti po delším čase.

Má velice bohatou fantazii, hračky užívá imaginativním způsobem, vyjadřuje se různými prostředky. Místo hraček ale preferuje spíše knížky, atlasy, počítač, encyklopedie. Je dychtivé po získávání nových informací. Jedná se zde o etapu nekončících zvědavých otázek a neúnavného dotazování.

Slovní zásoba nadaného dítěte je velice bohatá. Dovede se přesně a jednoznačně vyjadřovat, nedělá mu problémy používat i cizí slovy. Sestavuje složité větné konstrukce, rychle si osvojuje gramatická pravidla. Komponuje zajímavá slovní a větná spojení, vymýšlí příběhy a velice dobře formuluje své teorie. Má dobrou sluchovou i zrakovou paměť. Se zaujetím naslouchá vyprávění druhých, samo reprodukuje příběh. Klade časté otázky, nenechá se odbýt jednoduchou odpovědí. Dokáže vést dialog, je schopno polemizovat s dospělými. Nevyrovnanost mezi obsahem myšlení, kapacitou a schopností vyjádřit celý rozsah myšlenek řeči může způsobovat problémy v plynulosti řeči. Proto se u dítěte může objevit zadržávání nebo překotnost v řeči.

V předškolním věku projevuje výrazný zájem o četbu a psaní. Brzy čte s porozuměním, píše tiskacími písmeny. Dokáže napsat své jméno, ale i různé nadpisy a i celé věty. Píše své dojmy, zážitky, tvoří malé atlasy, kde své kresby doplňuje názvy. Rádo experimentuje s jazykem, hraje si se slovy, vymýšlí hádanky, hříčky. Na druhé straně mívá potíže v grafomotorickém projevu. Rychle se naučí číslice, poznává daná čísla, zvládne základní početní operace v řádech stovek, ale někdy i tisíců. Spontánně pracuje s čísly, zná jejich přesné pořadí. Brzy se dostává k číselným operacím sčítání, odčítání, násobení, vytváří vlastní matematické početní úlohy.

Rozvoj dětské identity

Nadané dítě už v této vývojové fázi potřebuje minimální pomoc dospělých. Samo ví, jak se učit a jak se kontrolovat. Projevuje se u něj výrazná schopnost pracovat samostatně a spoléhat se na vlastní způsob řešení problémů. Vytváří vlastní myšlenková schémata.

Mívá jiný smysl pro humor než ostatní děti. Směje se tomu, co většina lidí kolem něho nechápe nebo se daná věc nemusí ostatním zdát humorná. Bývá velmi sebekritické, mívá často pocity méněcennosti ve srovnání s projevy nadměrného sebevědomí. Už v tomto předškolním období je cílevědomé a perfekcionalistické.

Uvědomuje si, že je jiné než jeho vrstevníci, kamarádi, a proto se snaží od nich nelišit. Napodobuje vyjadřování ale i další projevy ostatních stejně starých dětí. V některých případech se snaží své nadání skrýt nebo se vůbec neprojevuje. V řadě případů se uzavírá do svého světa a má pocit, že mu okolí nerozumí a že ho nepřijímá. Toto vše vnímá daleko více než jeho vrstevníci a je to díky jeho velké citlivosti.

Talentované a nadané dítě je velice aktivní, vitální, má velký zájem o okolí. Mívá problémy se spánkem, jenž považuje za ztrátu času. Dokáže se tak ponořit do problému, že nic nevnímá. Dochází u takového dítěte k takovému stavu, kdy se nám zdá, že dítě žije mimo realitu. Tomuto stavu říkáme „stav plynutí – flow“. Nadanému dítěti vadí, když nemůže úkol, činnost skutečně a dokonale promyslet. V tu chvíli dává hodně nahlas najevo svůj nesouhlas a protest.

Socializace

Talentované a nadané dítě rádo organizuje a vede skupinové hry a činnosti. Projevuje se nezávisle a jistě, ale je zároveň vstřícné k potřebám druhých dětí. Svými verbálními dovednostmi ovlivňuje chování druhých dětí, dokáže se vcítit do jejich problémů, a proto je ostatní děti vyhledávají. Mnohé hry se dítěti zdají dětské, nebaví jej a proto často vyrušují, odmítají hru. Velice rádo však hry, činnosti organizuje, někdy až příliš. Vymýšlí zcela nové, ale komplikované hry s

pravidly.

Obtížně snáší autoritativní komunikaci a často tyto autority zpochybňuje, nebojí se klást otázky na tělo. Raději komunikuje s dospělými nebo staršími dětmi, vrstevníci nadanému dítěti neposkytují zpětnou vazbu. Mívá problémy v navazování přátelství, nenajde-li kamaráda, uzavírá se doma. Typickým projevem dítěte je odvážné a sebejisté vystupování bez velkých rozpaků a trémy před publikem.

Na pochvalu či kritiku reaguje dítě někdy příliš přecitlivěle. Potýká se s neadekvátním sebehodnocením, má spíše pocity méněcennosti než nadměrného sebevědomí. Často se u nadaného dítěte setkáváme s emocionální nezralostí, např. mívá přehnaný strach ze tmy, vzhledem k věku dítěte vyžaduje neustálou přítomnost matky. Nadané dítě může být opovažováno za rozmazlené, přecitlivělé, vše souvisí s vývojem jeho disproporcí. Nesoulad mezi zralostí psychickou a tělesnou vyvolává u nadaného dítěte emoční problémy, ať už se jedná o vnitřní neklid, hyperaktivitu, nerespektování autorit, nedisciplinovanost, nepřizpůsobivost a tyto problémy mohou vést k negativnímu hodnocení dítěte.

3. Stanovení možností forem a metod práce učitelky mateřské školy s talentovaným nebo nadaným dítětem

3.1 Vyhledávání talentovaných a nadaných dětí předškolního věku

Důležitým předpokladem smysluplné práce s talentovanými a nadanými dětmi je jejich vyhledávání a identifikace. Není jednoduché identifikovat nadané dítě, neboť každé takovéto dítě je unikátní jedinec s odlišnou kombinací a intenzitou charakteristických vlastností. Projevy chování i osobnostní charakteristiky talentovaných a nadaných dětí jsou velmi různorodé a nelze přesně určit obecně platný návod, jak poznat takovéto dítě.

Proces identifikace se skládá ze tří etap:

- *První etapa* - je tzv. nominační
 - rodiče, pedagog, ale i další osoby domnívající se, že dítě v jejich okolí splňuje zveřejněné požadavky pro vstup do speciální edukační nabídky pro nadané děti, mají možnost přihlásit toto dítě
 - podmínkou je zveřejnění edukační nabídky

- *Druhá etapa* - obsahuje screening dětí
 - využívají se informace o přihlášeném dítěti, které jsou získané pomocí dotazníků od jejich blízkých osob

- *Třetí etapa* - opírá se o výsledky metod předkládaných individuálně dětem
 - pracuje se s menším počtem dětí
 - uplatňují se výhradně individuální metody.

V případě vyhledávání talentovaných a nadaných dětí předškolním věku se zařazují psychologické a pedagogické metody. Z psychologických metod je to především pozorování dítěte ve standardních situacích při činnostech, jenž je považováno za nejvhodnější identifikační metodu. Jedná se o činnosti zaměřené na oblast intelektu, kreativity, řízení a vedení druhých, čtení, matematiky, psychomotoriky, uměleckou oblast. Každá oblast obsahuje jeden úkol k řešení a jsou zde jasně formulována kritéria uplatňující se při hodnocení. Další používanou metodou jsou individuální testy inteligence a divergentního myšlení. Při používání této metody je třeba si uvědomovat, že predikce vývoje v tomto věku je velmi pravděpodobnostní.

Z pedagogických metod dominují posuzovací škály chování dítěte, ve kterých jsou uvedeny časté projevy chování nadaných předškolních dětí. Hodnotí se způsoby chování nebo projevy dítěte v širokém spektru oblastí. Rodiče vyplňují dotazník, jehož položky se vztahují k somatickému, psychickému a sociálnímu vývoji dítěte. Zařazují se také metody zjišťující uznanosti předškolních dětí. Obecnou zásadou pro identifikaci v předškolním věku je co nejkomplexnější pohled na dítě. Proto se na identifikaci talentovaného a nadaného dítěte podílí rodiče, psycholog, učitelky mateřské školy, pediatr. Právě včasná a přesná diagnostika nadaného dítěte umožňuje aplikovat a rozšiřovat výběr vzdělávacích postupů. Doporučuje se identifikovat talentované a nadané dítě co možná v nejnižším věku, aby byly co nejdříve poskytnuty náležitě podmínky pro rozvoj nadání.

3.2 Nadané dítě v mateřské škole

Pro rozvoj nadání dětí je klíčová jejich výchova v rodině. Rodiče jako první by měli odhadnout schopnosti dětí, ale je zde podmínka, že se dítěti věnují a zprostředkovávají mu takové množství podnětů, které potřebuje k rozvoji nadání.

Je chybou se domnívat, že nadané dítě je pod velkým tlakem svých ambiciózních rodičů. Je to právě dítě, které vyžaduje neustálý přísun informací, avšak rodiče mnohdy nemají takové vzdělávací možnosti. Dostatečné množství podnětů tak může talentovaným a nadaným dětem zprostředkovat právě mateřská škola, která má vytvořený fungující program pro nadané dítě a hlavně učitelku s dobrým pedagogickým, vychovatelským talentem. Má-li být tedy mateřská škola přínosem pro talentované a nadané děti v předškolním věku, potřebuje učitelky informované o vývojových zvláštностech a vzdělávacích potřebách nadaného dítěte, přiměřené vybavení a znalost způsobů práce s těmito dětmi.

V anamnézách talentovaných a nadaných dětí se často objevují problémy v přizpůsobení se mateřské škole. V běžné mateřské škole se tyto děti mohou nudit, protože jejich tempo učení je rychlejší než u ostatních dětí, chce se věnovat svým zájmům. Zajímá se o takové věci, o které se zajímají věkově starší děti. Mají vyspělejší slovník, zájmy a znalosti, se svými vrstevníky si proto nerozumí, a proto nejsou schopny splynout s kolektivem, cítí se být v roli „outsidera“. Vlastní názory dokáží velice silně projevit, obvykle jsou provázeny bouřlivými emočními projevy. Některé děti mají sklon k perfekcionismu, nedokáží se vyrovnat s nedokonalostí svých výkonů. Nevyhovuje jim dělat věci na povel, dohromady s dětmi, jsou to silní individualisté. Mnohé hry se jim zdají dětské, hloupé, nebaví je, vyrušují a nedokáží se takovýmto činností věnovat. Na druhé straně, zabere-li se do činnosti, která jej zaujme, jde nuda stranou. Mají problémy v psychomotorickém a emocionálním vývoji. Jsou velmi aktivní, čilé, což se projevuje ve spojitosti se spánkem.

Rodiče, kteří dávají talentované a nadané dítě do mateřské školy, očekávají, že dítěti poskytnou dostatečnou a diferencovanou nabídku činností. Očekávají, že se dítě v mateřské škole rozvine v oblasti rozumového poznání a sociálního přizpůsobení. Chtějí mít pocit, že jsou součástí dění v mateřské škole. Mateřská škola by proto měla mít:

- kvalifikovanou a zkušenou ředitelku s manažerskými dovednostmi,

- zastoupení rodičů při tvorbě školního a třídního vzdělávacího programu,
- pedagogy, kteří znají každé dítě tak, aby mohli ve spolupráci s rodiči připravit program odpovídající jeho vývojovým potřebám,
- kurikula rozvoje dětí, které jsou v některé oblasti výrazně pokročilejší než jejich vrstevníci,
- hezké, bezpečné a čisté interiéry i okolní prostředí, prostory pro hry a činnosti venku,
- viditelně vystavený podnětový materiál, variabilní a kvalitní,
- pracovní atmosféru a činnosti směřující k nějakému cíli,
- kvalitní dialog mezi pedagogem a dítětem, mezi dětmi navzájem,
- jasně stanovená a zavedená pravidla,
- domácí mazlíčky nebo něco živého, co roste,
- dostatek atraktivních volně přístupných knížek jako zdroje informací ze všech oblastí,
- prostor, kde se děti mohou věnovat svým zájmům, pracovat na svých projektech.

Všechny obohacující programy pro talentované a nadané děti v mateřské škole by se měly soustřeďovat na rozvoj sociálních dovedností, tvořivosti a emocionální rozvoj dítěte. Na jedné straně rozvíjí silné stránky dítěte, ale také pracují s jeho slabinami. Tyto programy přináší dětem uspokojení jejich intenzivnějších potřeb, vyhovují jejich rychlejšímu tempu. Rozšiřují všeobecný rozhled dětí, prohlubují jejich dosavadní znalosti v různých oblastech, stimulují rozvoj osobnosti talentovaných a nadaných dětí. Programy, projekty dávají daným dětem důvěru v jejich schopnosti, vzbuzují zájem dítěte tvořit, realizovat se. Přípravují se na určitou krátkodobou, ale i na dlouhou dobu. Může se jednat o týden, měsíc, o půl roku, ale i o celý školní rok. Jinou možností je zařazovat úkoly

příležitostně, podle potřeb dítěte a podle času, který zbývá v programu dne v mateřské škole. Při výběrů úkolů pedagog zadává:

- komplexnější úkoly než úkoly úzce zaměřené
- úkoly s možností variace obtížnosti
- úkoly s možností kooperativních aktivit
- úkoly na práci domů.

3.3 Možnosti práce s nadanými dětmi v mateřské škole

Pro nadané děti vznikají přímo speciální školy zaměřující se na problematiku nadaných dětí, ale ty se z velké části týkají základního vzdělávání. Při těchto školách vznikají pro nadané děti přípravné třídy, které jsou určeny nadaným dětem předškolního věku. Z velké části jsou však děti umisťovány v běžných třídách mateřských škol. Proto je nezbytné, aby v těchto případech bylo vzdělávání přizpůsobeno dítěti jak obsahově, ale také po organizační a metodologické stránce. Tento přístup se nazývá *enrichment* - obohacení.

Enrichment, nebo-li obohacení je proces rozšiřující vzdělávání za hranice dané Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání. Nadané dítě zůstává v běžné třídě mateřské školy, avšak dostává se mu rozšíření poznatků, učiva nad rámec předškolního vzdělávání. Dítě zůstává se svými vrstevníky a není zvýhodňováno vůči svým kamarádům. Předpokladem je umožnit dítěti přístup ke vzdělávacím materiálům, ke kterým budou mít přístup i ostatní děti. Tento přístup vyvíjí velký tlak na pedagoga, učitelku mateřské školy a vyžaduje její dokonalou přípravu. Vždy se musí jednat o skutečnou, důslednou integraci nadaného dítěte a neznamená to pouze ponechání dítěte v běžné mateřské škole.

Co je nutné zabezpečit v mateřské škole:

- Seznámení učitelů s možnostmi identifikování a diagnostikování nadaných dětí, s možnými postupy a metodami, které mohou využít.
- Identifikování nadaných dětí.
- Rozšíření obvyklých výukových materiálů.
- Plánování dalších postupů práce s těmito dětmi.

Pro práci učitelky mateřské školy je stěžejní, aby měla zájem poskytnout nadanému dítěti možnost dalšího rozvoje a aby měla vůli pracovat s tímto dítětem individuálně. Velkou výhodou je, že běžně používané úkoly, hry a rozvíjející metody používané v práci s dětmi může v modifikované podobě využívat i při práci s nadaným dítětem. Tyto rozvíjející metody jsou zaměřeny velice globálně a nikoliv speciálně. Cílem metod je rozšiřování a obohacování znalostí a dovedností dítěte, soustřeďují se na rozvoj sociálních dovedností, tvořivosti, intelektu a na emocionální stránku dítěte. Rozvíjí nejen silnou stránku dítěte, ale neopomíjí i jeho slabiny.

Pro efektivní a úspěšnou práci s nadaným předškolním dítětem, by neměla učitelka mateřské školy zapomínat na základní principy práce s těmito dětmi:

- *Neautoritativní komunikace* – nadané děti jsou velmi citlivé na způsob komunikace, obtížně se přizpůsobují autoritativnímu jednání. Jednat s dítětem jako s rovnoprávným partnerem a umožňovat mu vyjadřovat pochybnosti nebo kritiku a poskytovat čas na přemýšlení a diskusi.
- *Pozorné naslouchání* – naslouchat dítěti, dávat najevo jak svým postojem a chováním, ale i formulacemi kladených otázek. Projevovat zájem o to, co dítě říká a ukvapeně nevyslovovat nesouhlas. Klást objasňující otázky,

kteře signalizují zájem o předmět hovoru. Při nedostatku času na rozhovor, dohodnout se na pozdější, ale ne příliš vzdálenou dobu, kdy bude možné realizovat rozhovor.

- *Nenutit do činnosti* – typické pro nadané dítě je zaujetí úkolem a jeho projevoována nelibost při změně činnosti. Je vhodné nechat dítě dokončit činnost, kterou je zaujato a začít s ostatními dětmi plánovanou činností. Je potřeba se zamyslet, zda nabízená činnost není pro dítě příliš lehká, a proto ho nudí.
- *Prostor pro prezentaci dítěte* – dítě má potřebu ukázat, co již dovede a co se naučilo. Neopomíjet tento prostor, může se stát cíleným prostředkem pozitivně ovlivňujícím vývoj osobnosti nadaného dítěte v sociální a emocionální oblasti. Prezentací dítěte a jeho výtvorů nastavovat dítěti tzv. „sociální zrcadlo“ - poznání silných i slabých stránek.
- *Společné hodnocení činnosti* – připravuje nadané dítě v sociální oblasti ke komunikaci s ostatními, k nutnosti vyjednávání, k přesnému formulování a k respektování názorů ostatních. Není vhodná orientace na chyby, naopak je nutné hodně chválit to, co se dítěti povedlo. Hodnocením získávat cennou zpětnou vazbu a korigovat další záměry pro činnosti dítěte.

3.4 Používané metody a formy při práci s nadanými dětmi

Jednou z forem při výchově a vzdělávání nadaných dětí v běžných mateřských školách je obohacování o *programy*, které vytváří pedagog, ale mohou se na nich podílet i rodiče a psycholog. Tyto programy rozšiřují všeobecný rozhled dětí nebo prohlubují jejich dosavadní znalosti v různých oblastech. Poskytují uspokojení intenzivnějších potřeb, vyhovují jejich rychlejšímu

učebnímu tempu. Dochází tak k celkovému rozvoji osobnosti nadaných dětí. Z větší stránky by měly být zaměřeny globálně a nikoliv se úzce věnovat jedné oblasti.

Program je možno si připravit na určitou dlouhou dobu, je potřeba volit dostatečné množství rozvíjejících metod pro různé oblasti a nezapomínat na jejich střídání. S programem se nemusí pracovat každý den, stačí přibližně dva dny v týdnu. Není však v žádném případě pevným sledem činností, protože z konkrétních situací ve třídě vyplývají často nutné úpravy a zásahy.

Druhou formou je zařazovat příležitostně rozvíjející metody v průběhu dne nebo podle aktuálního zájmu nadaného dítěte. Někdy bývají různé úkoly pro nadané dítě zařazovány v situacích, kdy na ně v režimu dne zbývá čas. Tento přístup však není příliš efektivní. Je pravda, že poskytuje velký prostor pro náhodné faktory, ale je velice nesystematický a problémový. Tato forma může vést k tomu, že nadané dítě je rozvíjeno pouze po stránce , v níž má mimořádné schopnosti a je opomíjená slabší stránka dítěte. I při výběru různých pomůcek, materiálů naráží dítě na jeho nedostatečné množství anebo jsou dítěti nabízené stále ve stejné podobě.

Používané rozvíjející metody:

- metoda založená na prožitku – nelze plánovat, záměrně se snažit prožitek navodit, tam kde s ním počítá. Vycházet z toho, že prožitky dětí jsou intenzivnější a hlubší a že by měly být pozitivní,
- metoda založená na vzoru – dítě potřebuje jistotu, dospělá osoba je mu vzorem a příkladem,
- metoda založená na hře – hra je přirozenou činností dítěte, vytváří prostor pro učení. Je činností svobodnou, měla by přinést dítěti pocit radosti,
- metoda založená na pohybu – dochází k zpřesňování pohybových

dovedností, které dítě potřebuje trénovat a posilovat, vytvořit dostatek prostoru a příležitostí pro volný, spontánní pohyb,

- metoda založená na manipulaci a experimentu – dítě potřebuje manipulovat s předměty, s materiály, experimentovat a zkoumat, je nutná aktivní činnost dítěte a dostatek příležitostí,
- metoda založená na komunikaci – používání řeči jako nástroje komunikace, dítě zachází se slovy, učí se ovládat verbální i neverbální komunikační techniky,
- metoda založená na tvoření – pro dítě velice významná, je potřeba zajistit dostatečné množství materiálů, dítě může samo tvořit podle vlastních představ,
- metoda založená na fantazii a magičnu – umožňuje dítěti originální pohled na svět, svět fantazie je zdrojem dobrodružství a prožitků,
- metoda založená na myšlenkových operacích – dítě se zajímá o příčiny a souvislosti, řeší hádanky a problémy, zajímá se o funkci věcí a strojů.

4. Problematika možných úskalí přestupu dítěte z mateřské školy na základní školu

Problematika vzdělávání nadaných dětí by měla být řešena komplexně, vzdělávání by mělo být systematické a plnohodnotné. Obě strany, ať už mateřská škola či základní škola by měly spolupracovat, podílet se tak na rozvíjení nadaných dětí.

- Návštěvy nadaných předškolních dětí v základní škole – seznámit se s novým prostředím, s pedagogem, který je bude učit v 1.třídě.
- Návštěvy pedagoga ze základní školy v mateřské škole – seznámit se s nadaným dítětem v celodenním režimu, s jeho vzdělávacím programem.
- Předání informací, materiálů do základní školy.
- Spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou.

4.1 Možnosti přechodu z MŠ do ZŠ

Při přechodu nadaného dítěte z mateřské školy mohou rodiče volit ze tří možností:

- Přechod dítěte do speciální školy pro nadané děti – zde musíme vycházet z rozsahu nadání dítěte, protože tato škola je určena pro děti mimořádně nadané. Učitelé mají speciální vzdělání v oblasti péče vzdělávání nadaných dětí, k dispozici jsou speciální učebnice a materiály. Nevýhodou je, že těchto škol není mnoho a často toto umístění vyžaduje dojíždění dítěte nebo stěhování rodiny. Další nevýhodou je chybějící kontakt s běžnou populací.
- Přechod dítěte do speciální třídy pro nadané žáky v běžné škole – v těchto třídách vyučuje obvykle jeden nebo více učitelů, jsou respektovány

individuální potřeby dětí. Učitelé pracují s homogenní výkonnostní skupinou a mohou postupovat velmi rychle. Nevýhodou je, že dochází k obviňování z elitářství a že jsou tyto třídy jen jedna ve větším městě.

- Přejít dítěte do běžné třídy v běžné škole – zde však musí jít o důslednou integraci, učitelé si mohou sami organizovat individuální program a i ostatní děti mohou občas na něm participovat. Nevýhodou je, že učitel musí řešit i jiné priority a nemůže se za všech okolností věnovat nadaným dětem a také ne všichni učitelé jsou ochotni se zapojit do vzdělávání nadaných dětí.

Rámcovost RVP ZV umožňuje, aby školní i individuální vzdělávací program, jeho obsah i podmínky, byly dle potřeb a možností přizpůsobeny nadaným dětem. V RVP ZV nalezneme příklady pedagogicko-organizačních úprav způsobů výuky pro nadané děti:

- Individuální vzdělávací plány.
- Doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu.
- Zadávání specifických úkolů.
- Zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů.
- Vnitřní diferenciací žáků v některých předmětech.
- Občasné vytváření skupin pro vybrané předměty.
- Účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky.

4.2 Vstup talentovaného a nadaného dítěte do běžné třídy základní školy

Mnoho nadaných a talentovaných dětí bývá výchovným oříškem nejen pro své rodiče, ale i pro pedagogy. Nadané dítě není totéž co chytrý, bystrý a hodný žák. Vstupuje do školy v době, kdy z probíraného učiva v 1. třídě už mnohé zná a časem se začne nudit a tedy zlobit. Nebo se začne zabývat tím, co ho zajímá. Některé věci z učiva mu tak může uniknout a stává se, že vyučující získá dojem, že původní předstih byl jen dočasnou záležitostí.

Každý úkol chtějí dobře a dokonale promyslet a dokončit a když učitelovým zásahem musí činnost ukončit, tak protestují a rázně dávají najevo svůj nesouhlas. Proto mohou být učitelem hodnoceny jako nepřizpůsobivé. Složitě může také probíhat i vyrovnávání se s neúspěchem, zvláště u dětí se sklonem k perfekcionismu. Pokud jim něco nejde, nedokáží se vyrovnat s nedokonalostí svých výkonů. Tyto obavy vedou u některých dětí k pasivitě, k vyhýbání se riziku a u jiných dětí k zoufalství, k afektivní záchvatům.

Objevují se často problémy v přizpůsobení se základní škole. Málokdy nachází ve své třídě sobě podobného kamaráda, který má na stejné úrovni znalosti, vědomosti a i stejné zájmy. Se svými vrstevníky si nerozumí a žáci z vyšších ročníků odmítají malé dítě mezi sebe přijmout. Proto se stává, že se nadané dítě uzavírá do sebe a vnímá své nadání jako problém.

Významnou roli zde právě hraje učitel vyučující ve třídě, kde je umístěno nadané dítě. Na jeho individuálním přístupu k dítěti, na jeho tvořivosti, kreativité a na jeho schopnostech podpořit nadání dítěte.

5. Zmapování organizací a škol zabývajících se výchovou a vzděláním nadaných a talentovaných dětí

5.1 Organizace zabývající se péčí o talentované a nadané děti

O talentované a nadané děti pečuje v naší republice několik organizací:

- Pedagogicko-psychologické poradny – zabývají se diagnostikou talentovaných a nadaných dětí.
- Institut dětí a mládeže – připravuje olympiády, rok od roku je zájem o olympiády menší ze strany škol, studentů.
- Mensa ČR – stará se o nadané jedince v době mimo školu, o víkendech a o prázdninách.
- Centrum nadání – zaměřuje se na předškolní a mladší školní děti a spolupřádá diagnostické dny.
- Neformální sdružení rodičů – psychologických a pedagogických odborníků, jde o malé skupiny kolem školy nebo kolem aktivní osoby.
- Různé školy – snaží se ve většině případů o péči o nadané děti.

5.2 Základní školy pro nadané děti

V České republice již s nadanými dětmi pracuje osm škol, avšak jedná se o školy základní:

- ZŠ na náměstí Curieových ,Praha 1
- 8. ZŠ, Mladá Boleslav
- Soukromá škola ZŠ Mánesova, Sokolov
- ZŠ Máj II. České Budějovice
- Základní škola Jitřní, Praha 4
- ZŠ J. K. Tyla, Písek
- ZŠ JUDr. Josefa Mareše, Znojmo
- ZŠ Hálkova, Olomouc

Soukromá základní škola Mánesova v Sokolově má otevřený nultý ročník, který je určen nadaným dětem od pěti let, výjimečně od čtyř let. V motivujícím prostředí si děti formou hry osvojují základy čtení, psaní, matematiky a dvou cizích jazyků. Mají možnost objevovat svět při realizaci různých chemických, přírodovědeckých i fyzikálních pokusů. Škola nabízí těmto dětem velký výběr odpoledních činností. Je zajištěn plynulý přechod do 1. ročníku základní školy pod vedením stejného pedagoga.

V píseckém okrese vznikla ve školním roce 2006/2007 třída pro nadané děti při 9.mateřské škole v Písku. Jedná se o běžnou třídu mateřské školy, kde jsou umístěvány děti s nadáním. V současné době je zde umístěno jedno nadané dítě. V daném okrese se nachází více nadaných předškolních dětí, ale z důvodu

vzdálenosti bydliště, nemohou docházet do této třídy. Obě učitelky v dané třídě absolvovaly semináře pro nadané děti a spolupracují s odborným psychologem, který je koordinátorem péče o nadané děti v Jihočeském kraji.

2. Praktická část

2.1 Cíl a použitá metoda

V praktické části jsem se zaměřila na získávání informací od učitelek mateřských škol v otázce nadaných dětí, přibližuji konkrétní ukázky při práci s nadaným dítětem v mateřské škole, které vedou k jeho rozvoji, k tvořivosti a prohlubování jeho znalostí. Cílem výzkumu je zjistit, zda jsou do běžných tříd mateřských škol umisťovány talentované a nadané děti. Dokáží-li učitelky mateřských škol rozpoznat nadané děti, vytvořit pro tyto děti dostatečné podmínky a realizovat konkrétní postupy při vzdělávání těchto dětí.

2.2 Stanovení hypotézy

Z problémových okruhů a směrů výzkumné sondy tak, jak byl specifikován ve stanoveném cíli, jsem formulovala následující hypotézy:

- 1.hypotéza - Mezi dětmi předškolního věku se objevují nadané děti.
- 2.hypotéza - Všechny učitelky MŠ dokážou identifikovat nadané děti.
- 3.hypotéza - Každá mateřská škola je schopna vytvořit podmínky pro nadané děti.
- 4.hypotéza - Nadané děti jsou bezproblémové děti.

2.3 Případová ilustrace

Dotazníková metoda je shromažďování informací od dotazovaných osob a je určena pro hromadné získávání údajů. Její objektivní výsledek závisí na teoretické bázi, ze které tazatel vychází a z promyšlené vědecké hypotézy, která je určujícím podkladem ke stylizaci otázek tak, aby postihovaly podstatné rysy zkoumaných jevů a procesů. Dotazník se skládá ze dvou úkolových jednotek: otázka – položka. Osoba, které je určen dotazník se nazývá respondent. Dotazovaný má označit položku identickou s jeho názorem nebo znalostí o dané věci.

V použitém dotazníku jsem zvolila sedm konkrétních, uzavřených otázek, které přesně sledují cíl výzkumu dané problematiky. Tyto otázky dávají možnost volby odpovědi mezi třemi alternativami : ano – nevím – ne. Dotazník je určen učitelkám mateřských škol, které pracují s předškolními dětmi ve věku tří až šesti let, popřípadě sedmi let věku, a je předpoklad, že se již setkaly nebo se mohou setkávat ve svých mateřských školách s talentovanými a nadanými dětmi.

Dotazník

- 1) Setkala jste se někdy v mateřské škole s nadaným dítětem?
- 2) Dovedla byste rozpoznat nadané dítě předškolního věku?
- 3) Věděla byste, kam se obrátit v případě identifikace nadaného dítěte?
- 4) Dokázala byste na Vaší mateřské škole, ve Vaší třídě vytvořit podmínky, programy pro nadané dítě?
- 5) Myslíte si, že by nadané děti měly být integrovány v běžných třídách mateřských škol?
- 6) Myslíte si, že by nadané děti měly být integrovány do speciálních mateřských škol pro nadané děti?
- 7) Myslíte si, že jsou nadané děti bezproblémové?

2.4 Výzkumná část a vyhodnocení použitého dotazníku

Výzkumný vzorek tvořily učitelky mateřských škol, které pracují s dětmi předškolního věku. Daný dotazník byl osloveným učitelkám zaslán internetovou poštou a touto cestou jsem jej obdržela zpět. V úvodu dotazníku jsem objasnila jeho cíle a záměry, které se dotýkají talentovaných a nadaných dětí v mateřských školách.

Celkem bylo osloveno 149 učitelek mateřských škol (převažující v Jihočeském kraji), odpovědi jsem obdržela od 126 respondentů. Návratnost dotazníku byla 84 %, nevrátilo se mi 16 % dotazníků.

Otázka č. 1

Dané odpovědi ukazují, že v 65 % (počet - 82) se učitelky MŠ již setkaly s nadanými dětmi. Je však k zamyšlení i uvedený malý počet učitelek – 3 % (počet – 4), které nemohou sdělit, zda se setkali s nadaným dítětem. Vystává zde otázka, zda jsou učitelky MŠ seznámeny s charakteristikami nadaných dětí. 32 % (počet – 40) dotazovaných se ještě nikdy neseťkalo s nadaným dítětem v MŠ.

Otázka č. 2

Zde je vidět, že rozpoznání nadaného dítěte není vůbec jednoduché a že je tento proces velice složitý. V tomto případě jen 53 % (počet – 67) učitelek , tedy něco přes polovinu dotazovaných, by identifikovalo nadané dítě. Necelá polovina učitelek – 44 % (počet – 55) si není jistá, zda by nadané dítě poznala. Skutečnost, že se najdou i učitelky – 3 % (počet – 4), které by nedokázaly rozpoznat takovéto dítě, je velice překvapující, hlavně v době , kdy profese učitelky MŠ vyžaduje i pedagogickou diagnostiku.

Otázka č. 3

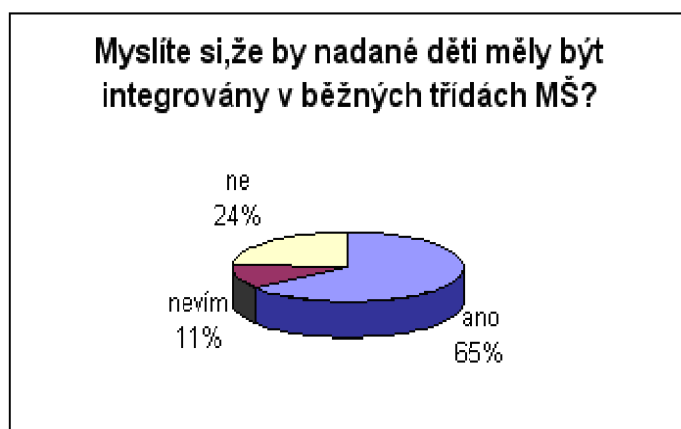
Tato otázka potvrdila, že většina učitelek MŠ – 82 % (počet – 103) spolupracuje s diagnostickými zařízeními, obrací se na ně o radu a o pomoc. Odpovědi nevím – 12 % (počet – 15) a ne – 6 % (počet – 8) svědčí buď o uzavřenosti MŠ nebo o nezájmu ze strany učitelek ve vzdělávání dětí. Myslela jsem, že každá MŠ spolupracuje s některým z center zabývajících se poradenstvím.

Otázka č. 4

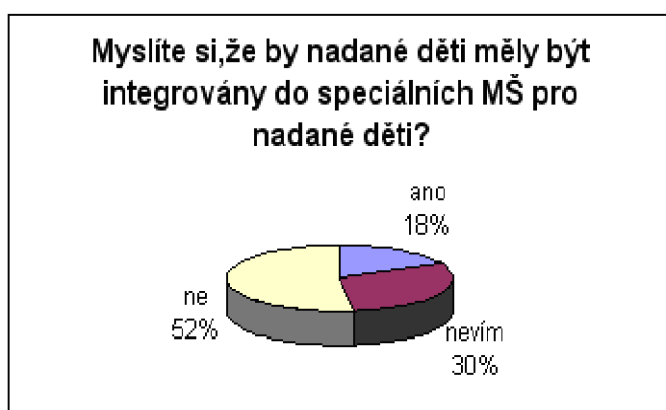
To, že by některé učitelky – 24 % (počet – 30) nedokázaly vytvořit podmínky pro nadané dítě, není příliš optimistické. Ale musím brát v úvahu i faktory, které právě mohou ovlivňovat rozhodnutí učitelek, například tyto učitelky se nikdy nepracovaly s nadaným dítětem. Učitelky, které se setkaly s nadaným dítětem a mají o těchto dětech určitou představu – 65 % (počet – 82) , dokážou pro ně vytvořit odpovídající podmínky, programy. 11 % (počet – 14) učitelek nemůže říci, zda by byly schopny tyto podmínky vytvořit.

Otázka č. 5

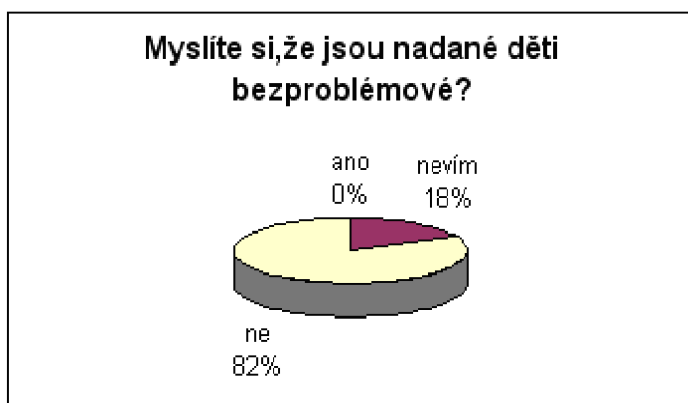
Opět se mi potvrzuje, že učitelky, které pracovaly již s nadaným dítětem – 65 % (počet – 82), souhlasí s integrací do běžných tříd. 11 % (počet – 14) dotázaných buď neví a 24 % (počet – 30) si myslí, že by neměly být v běžných třídách MŠ. Vystává otázka, proč? Zda to není jen z neznalosti problému nadaných dětí nebo z obavy narušení celistvosti vytvořených programů v rámci ŠVP.

Otázka č. 6

52 % (počet – 65) učitelek by nadané děti nezařadila do speciálních škol. 30 % (počet – 38) dotazovaných učitelek neví, kam umístit tyto děti. Zde vidím problém v neinformovanosti učitelek v charakteristikách těchto dětí a jejich potřebách. Pro speciální školy se vyslovalo 18 % (počet – 23) učitelek.

Otázka č. 7

Většina učitelek – 82 % (počet – 103) si uvědomuje, že nadané děti nejsou bezproblémové, protože v určitých aktivitách mohou podávat jak mimořádně nadprůměrné výkony, ale naopak v jiných oblastech i podprůměrné. 18 % (počet – 23) dotazovaných učitelek uvedlo, že neví. Vycházím z předpokladu, že se nesetkaly s nadaným dítětem a nemohou ze své vlastní praxe toto tvrzení posoudit. 0 % odpovědí (počet – 0), že nejsou tyto děti bezproblémové, mi potvrzuje předpoklad, že jako u ostatních dětí, tak i u nadaných se objevují problémy.

2.5 Závěry výzkumu

1.hypotéza

Talent a nadání se objevuje u jedinců velice brzo. Můžeme proto hovořit, že mezi dětmi předškolního věku, mezi třetím a šestým rokem dítěte, se nachází také talentované a nadané děti. A protože většina dětí předškolního věku dochází do mateřských škol, kterých je v naší vzdělávací soustavě velké množství, setkáváme se i zde s talentovanými a nadanými dětmi. Nelze potvrdit, že se každá mateřská škola setkala alespoň jedenkrát za svého působení s těmito dětmi, ale ta pravděpodobnost není zase tak malá.

Hypotéza č. 1 se potvrdila, protože už v předškolním věku se setkáváme s nadanými dětmi.

2.hypotéza

Víme, že identifikace nadaného dítěte je velice obtížná a je nutné odborné posouzení psychologa. Ale prvotní identifikace by měla vycházet právě z učitelek mateřských škol, které soustavně s dětmi pracují, znají jejich vývojové zvláštnosti a provádí pedagogicko-psychologickou diagnostiku. Ne všechny učitelky mateřských škol rozpoznají tyto děti, jedná se pouze o dvě třetiny učitelek. Zbylé učitelky si nejsou jisté a nebo vůbec tyto děti nedokáží rozpoznat. Kdyby na každé mateřské škole byla jedna učitelka, která absolvovala semináře na téma Nadané dítě, je velká pravděpodobnost, že by prvotní identifikace těchto dětí byla bezproblémová.

Hypotéza č. 2 se nepotvrdila, jelikož všechny učitelky mateřských škol nejsou schopné identifikovat nadané dítě.

3. hypotéza

Vytvořit podmínky pro talentované a nadané děti je velice náročný úkol. Potvrzuje se, že v mateřské škole, kde se s těmito dětmi setkali a mají již představu o potřebách dítěte, nemají s vytvořením podmínek potíže. Avšak jsou i mateřské školy, které by tyto podmínky nevytvořily. Důvod můžeme spatřovat na jedné straně v nevědomosti o nadaných dětech, o jejich potřebách a problémech. Ale na druhé straně také finanční důvody, které jsou v současné době velkým problémem některých mateřských škol.

Hypotéza č. 3 se nepotvrdila, mateřské školy nejsou schopny vytvořit podmínky pro nadané děti.

4. hypotéza

Celá řada talentovaných a nadaných dětí je často úspěšná, výkonově a výchovně bezproblémová, ovšem mnoho těchto dětí může trpět opravdovými problémy, např. neadekvátní sebehodnocení, problémy s navazováním přátelství a s komunikací s dětmi, s pojetím autority učitele. Většina učitelek mateřských škol si tento problém uvědomuje, i přesto, že ne všechny se s těmito dětmi setkaly. Je pravděpodobné, že srovnávají tyto děti s dalšími integrovanými dětmi v mateřských školách a to s postiženými dětmi, kde nachází problémy.

Hypotéza č. 4 se nepotvrdila, setkáváme se s nadanými dětmi, které mají řadu problémů.

2.6 Individuální vzdělávací plán nadaného dítěte v mateřské škole

Jméno dítěte: Michal P.

Věk: 6 let

Škola: Mateřská škola Písek

Charakteristika: Michal přišel ve čtyřech letech a pěti měsících do dané mateřské školy z jiné mateřské školy, kde strávil několik měsíců. Zde byl charakterizován jako dítě velice problémové, nepřizpůsobivé, vůbec se nezapojoval do her a do činností, s dětmi a s učitelkami nekomunikoval. Jeho pohybová stránka neodpovídala věku, měl velké problémy s chůzí, s koordinací pohybů. Hygienické návyky také neodpovídaly věku dítěte. Učitelky nedokázaly s chlapcem pracovat a navrhly rodičům umístění do jiné mateřské školy. Po přechodu do současné mateřské školy si těžko zvykal na nové prostředí, adaptace byla velice složitá. Učitelky začaly s chlapcem individuálně pracovat a při individuálních a samostatných činnostech chlapce byly zjištěny po 3 měsících větší rozumové schopnosti než u dětí stejného věku. Proto byl po dohodě s rodiči podán návrh na vyšetření v pedagogicko- psychologické poradně.

Vyšetření PPP: U Michala se projevuje vysoká míra zvědavosti při objevování světa, má přirozenou potřebu se učit a získávat nové poznatky. Umí dobře poslouchat a pozorovat, rychle se učí vědomosti, v pojmovém, abstraktním a analogickém myšlení vykazuje mimořádné výkony. Zná celou abecedu, čte s naprostou samozřejmostí, má bohatou slovní zásobu a vytváří slovní úlohy. Počítá do 100, chápe pojem počtu. Rád vytváří originální činnosti a náměty, hlavně v oblasti týkající se písmen a čísel.

Nesoulad mezi zralostí psychickou a tělesnou, který vyvolává emoční problémy,

např. nervozitu, nepřizpůsobivost, vnitřní neklid. Problémy se objevují v grafomotorickém projevu, v koordinaci pohybů ruky, ale i v pohybové oblasti. Nevyrovnanost mezi obsahem myšlení a schopností vyjádřit myšlenky vyvolává problémy v plynulosti řeči – zadržávání, překotnost řeči. Objevuje se nižší schopnost socializace při utváření vztahů mezi vrstevníky, vyžaduje zvýšenou potřebu komunikace s dospělými.

Michal je hodnocen jako nadprůměrně nadané dítě v oblasti jazykové, logicko-matematické a v prostorové, avšak oblast pohybová, motorická je naopak v pásmu podprůměru.

Konkrétní úkoly:

- *Jazykový rozvoj* - péče o správnou výslovnost, spolupráce s logopedem , aktivně a přirozeně navazovat řečový kontakt s dětmi i s dospělými, hry se slovy (Scrabble, rýmování), ponechávat prostor pro vlastní sdělení i otázky, vypravování delších čtených příběhů, reprodukce myšlenkově složitějších textů, četba dětem, odstraňování tzv. „zrychleného čtení a povídání“ , luštění a vytváření vlastních hádanek, rébusů
- *Grafomotorický, motorický rozvoj* – správné držení tužky, zařazování grafomotorických cviků, odstraňovat křečovitost ruky a uvolnění zápěstí, zavazování klíčky, konstruktivní stavebnice, hry s papírem, konstruktivní stavebnice, napodobování písma (hireoglyfy, čínské písmo) , činnosti s různorodým materiálem (uhel, fixy, modelína, kvašové barvy), rozfoukávat barevné skvrny, využití prstů při malování (prstové barvy, štětce MAX)
- *Cizí jazyk* – seznamování s anglickým jazykem (kroužek v MŠ), hledání slov v učebnicích nebo podle obrázků
- *Pohybový rozvoj* – pravidelná každodenní cvičení, upevňování koordinace pohybů, překonávání strachu z nezvyklých poloh, rozvíjení základních

pohybových dovedností (běh, skok, hod,..) , předplavecká průprava

- *Rozumový rozvoj* – zaměření na věci, které jsou upřednostňovány (města, vesmír, život na Zemi,.....), úkoly s řešením problémů prohlubování Touhy po nových poznacích (podnětné pomůcky), práce s počítačem, seznamování se základní školou (učebnice,...)
- *Pracovní rozvoj* – osamostatňování v sebeobsluze, používání příboru, čistota při stolování, zavazování kliček, činnosti s nůžkami, s papírem a s lepidlem, hry s přírodním materiálem
- *Mravní a citový vývoj* – vytváření vztahu k vlastní osobě a k ostatním dětem, spolupráce a s pomoc dětem, dodržování pravidel daných ve třídě, zhodnocení vlastního jednání (dobře, špatně)

Učitelky MŠ: Spolupracovat s rodiči , s pedagogicko-psychologickou poradnou, s koordinátorkou pro nadané děti Jihočeského kraje, ale i se základní školou, kterou bude Michal navštěvovat. Absolvovat semináře pro učitelky pracující v mateřské škole s nadanými dětmi. Vyhledávat dostupné informace a materiály pro práci s nadaným dítětem. Neuplatňovat autoritativní komunikaci, pozorně naslouchat tomu, co Michal říká. Nenutit Michala do činností, ponechat mu výběr, zda se rozhodne zapojit nebo pouze přihlížet. Nenásilnou formou zapojovat do činností. Zařazovat stanovené úkoly, zadávat úkoly pro práci domů.

Spolupráce s rodiči: Rodiče průběžně informovat, na konkrétních postupech se společně domlouvat, řešit konkrétní úkoly, problémy. Zapojovat rodiče do činností v mateřské škole.

Pomůcky: Vytvořit prostor pro pomůcky, knihy, časopisy a různé materiály.

Umístit ve třídě počítač, který bude ale dostupný všem dětem. Nákup encyklopedií, knih a časopisů – časopisy s hádankami, tajenkami, doplňovačkami a s hrou Sudoku – logickou hrou s čísly. Ve spolupráci se základní školou zajistit různé pracovní listy pro rozvoj početních úloh. Podle zájmu Michala nákup CD, např. na téma vesmír, naše kontinenty, zvířata ve světě. Pro rozvoj motoriky, obrazotvornosti zakoupit např. puzzle Česká republika, puzzle Dopravní značky, didaktickou hru Logico piccolo. Pro rozvoj pohybu vytvořit ve volné třídě tělocvičnu a zajistit nové pomůcky – velké terapeutické míče, rehabilitační ježky k podpoře rovnováhy a pohyblivosti, pěnové malé míčky a značky ve tvaru stopy a ruky k procvičování motoriky a koordinace. Na rozvoj tvořivosti : štětce MAX, které drží na prstu, konturovací nůžky CIK CAK, šablony z průhledného plastu – zvířat, mořského světa, České republiky.

Organizace: V dopoledních hodinách přítomnost dvou učitelek MŠ pro zajištění cílevědomého a systematického vzdělávání. Nebo přítomnost pedagogického asistenta, který bude seznámen s problematikou nadaných dětí a bude nápomocen při činnostech učitelce MŠ.

Finanční zajištění: Uvedené pomůcky : v rozsahu 25 000,- Kč. Tyto pomůcky budou k dispozici i ostatním dětem. Finanční pomoc hledat i v oblasti sponzorování mateřské školy.

Kontrola: Během školního roku navštíví několikrát danou třídu speciální psycholog s pedagogicko-psychologické poradny a koordinátorka pro nadané děti.

2.7 Ukázky a metody práce s nadaným dítětem předškolního věku

Písmenkový náhrdelník

Věk dítěte: 4 roky 10 měsíců

Cíl:

- Rozvíjení jemné motoriky.
- Znáť jména a příjmení svých kamarádů ve třídě.

Předchozí znalosti:

- Míša zná jména a příjmení všech kamarádů ve třídě.
- volné hry s písmenkovými korálky

Pomůcky:

- navlékací nit
- dřevěné korálky s písmenky
- papír
- tužka

Popis:

- 1.Napsat doma jmenný seznam kamarádů ve třídě – jméno. Seřadit kamarády podle abecedy.
- 2.Vybírat ze seznamu kamarády, které jsou daný den ve školce a navléknout jejich jméno z dřevěných korálků. Za pomoci kamaráda nebo učitelky zavázat danou nit.
- 3.Dát všem na krk. Děti nosí své jméno daný den na krku, mohou si opakovat písmenka svého jména.

4. Nezapomenout, že do třídy patří i učitelky. I pro ně navléknout korálky s jejich jménem.

5. Před odchodem domů pověsit svoje korálky na dané místo ve třídě – molitanové kostky s úchytem.

6. Druhý den děti hledají za pomoci svého kamaráda své jméno.

Závěr:

Michal si rozvíjí jemnou motoriku ruky při navlékání korálků. Procvičuje si paměť, kdy nemá zapomenout na žádného kamaráda ve třídě. Opakuje si písmena, řadí je v abecedním pořadí při vytvoření jména a příjmení. Učí se spolupracovat s kamarádem při hledání jeho jména.

Nezapomenout:

Michala nenutit do činností, neurčovat postupy. Nebude-li Michal chtít dávat dětem náhrdelník osobně, domluvit s Michalem jiný postup.

Roční období – podzim

Věk nadaného dítěte: 4 roky 11 měsíců

Cíl:

- Prohlubovat znalosti dětí o ročním období.
- Rozvíjení tvořivosti a fantazie
- Rozvoj zrakového vnímání.

Předchozí znalosti:

- pozorování podzimní krajiny, podzimního počasí
- znalost písmen a číslic
- Michal doma vytvoří hádanky na roční období

Pomůcky:

- obrázky s ročními obdobími
- kruhy ozdobené podle charakteristik ročních období
- pastelky
- náčrtníky
- kartičky ze čtvrtky

Organizace:

- volně v herně
- na koberci u magnetické tabule

Popis:

1. Děti mají za úkol hledat předem rozmístěné obrázky ve třídě a dávat je podle svých znalostí do příslušných kruhů, které jsou připravené na koberci. Michal

má za úkol hledat slova, která souvisí s daným obdobím a dávat je také do kruhu (např. drak, sníh, koupání, sněženka).

2.Děti se mohou domlouvat, pomáhat si a opravovat chybně umístěné obrázky.

3.Po přinesení všech obrázků si děti sedají k magnetické tabuli.

4.Michal píše hádanky na tabuli a děti hádají dané roční období.

5.Michal napíše názvy na kartičky a má vybrat kamarády, kteří je dávají do správného kruhu.

6.Hledat současné roční období, přejít k danému kruhu, vyprávění o podzimu. Nebude-li si s námi Michal chtít povídat, může napsat podzimní dopis.

7.Pohybová hra „ Na draka “ - podle hudby létá drak rychle, pomalu, vysoko,nízko,....., (pokud nechce Michal hrát, nechat pozorovat děti).

Závěr:

Vycházet ze znalostí dětí a na tyto znalosti navazovat. Děti se učí spolupracovat mezi sebou, respektovat Michala, který umí psát a číst. Díky Michalovi se děti seznamují s písmenky. Michal dostal předem úkol domů, připravit si hádanky pro děti a je rád, že se může doma připravovat do školky.

Nezapomenout:

Nenutit Michala do činností, ponechat vše na jeho rozhodnutí , na jeho aktuálních potřebách.

Popletený dopis

Věk dítěte: 5 let 4 měsíce

Cíl:

- Rozvíjení slovní zásoby.
- Vyjadřovat se gramaticky správně.
- Rozvoj pozornosti a soustředěnosti.

Pomůcky:

- dopisní obálka
- dopisní papír s textem

Příprava:

Napsat tiskacími písmeny krátký dopis s popletenými slovy, větami a vložit do běžné dopisní obálky.

Popis:

1. Paní listonoška nám děti přinesla dopis a Michal (nadané dítě) nám přečte, komu je určený, adresovaný. Ať víme, kdo má dopis otevřít, komu patří. Michal přečte obálku s adresou.
2. Víme, že je tento dopis je pro nás. Děti vybírají, kdo otevře dopis. Poprosíme Michala o jeho přečtení. Michal čte dopis nahlas pro všechny kamarády. Děti nevěří, že to Michal přečetl správně a poprosí učitelku znovu o přečtení.
3. Učitelka čte daný dopis a děti srovnávají, zda je shodný se čtením Michala.
4. Učitelka zadává dětem otázky: „ Jak se Vám dopis líbil? “, „ Byl správně napsaný? “, „ Neměli bychom ho změnit? “.

5. Michal čte velice pomalu znovu a děti hledají popletená místa se slovy, která nedávají smysl a nahrazují je jinými slovními výrazy, slovy.

6. Michal píše opravená a správná slova na tabuli .

7. Michal napíše dopis na nový dopisní papír, děti Michalovi radí, jak vše napsat.

8. Děti dopis doprovodí nakreslenými obrázky.

Závěry:

Michal se učí spolupracovat s kamarády ve třídě. Rozvíjí svoji pozornost, soustředěnost – vydržet delší dobu vzhledem k svému věku. Děti ve třídě se učí společně najít a řešit problém. Michal se učí psát do řádků, aby dopis měl rovné řádky.

Nezapomenout:

Nenutit Michala do činnosti, ponechat vlastní výběr .

Stavba vesnice

Věk dítěte : 5 let 7 měsíců

Cíl:

- Prohlubovat znalosti o číslech.
- Rozvoj motoriky ruky.
- Spolupracovat s celou skupinou dětí.

Předchozí znalosti:

- hry s čísly
- vytváření číselných řad

Pomůcky:

- papírové domečky různých velikostí
- tužky, pastelky
- velký balící papír
- nůžky, lepidla
- časopisy

Popis:

1. Na velký balící papír všechny děti obkreslí domečky a staví tak vesnici.
2. Učitelka na nakreslené domy napíše různá čísla (1 – 100), která představují čísla popisná.
3. Učitelka vysvětlí dětem, co je to číslo popisné, kde toto číslo najdeme a k čemu nám slouží.
4. Každá vesnice má cesty, které vedou ke všem domům. Michal zná všechna čísla, a tak nám postupně vytvoří cestu od nejnižšího čísla k

nejvyššímu číslu.

5.A představte si, že i každá silnice má své číslo. Tak jak vznikaly, dostávaly svá čísla. Michal nám označí silnice číslem, jak je postupně kreslil.

6.Dokreslit nebo dolepit obrázky vesnici podle vlastních představ dětí - např. stromy, ploty, rybník, auta.

7.Děti můžou některým domům dát názvy a Michal tyto názvy domů napíše – např. ŠKOLA, POŠTA, OBCHOD.

8.Vystavit vesnici na nástěnce.

Závěry:

Děti se učí pracovat společně. Michal si procvičuje své znalosti o číslech a procvičuje jemnou motoriku ruky. Děti se učí respektovat znalosti Michala, seznamují se tak s čísly a s číselnou řadou.

Nezapomenout:

Nenutit Michala do činnosti, ponechat rozhodnutí na Michalovi , zda dětem pomůže při označování domů, silnice.

Průvodce města Písku

/ téma pouze pro Michala /

Věk dítěte: 6 let 5 měsíců

Cíl:

- Vytvořit průvodcovské karty po památkách města Písku.
- Seznamovat se s místem, ve kterém dítě žije, s jeho kulturním prostředím.
- Rozvíjet tvořivé schopnosti myšlení a myšlenkových operací.
- Rozvoj výtvarných dovedností a jemné motoriky.

Popis:

Na úvod seznámit s povoláním průvodce – co dělá, co má na starost, jaké jsou jeho povinnosti, co vše musí znát a vědět.

Máme vytvořit průvodcovské karty, které budou mapovat nejzajímavější místa, památky ve městě Písek. Vysvětlíme pojem průvodcovské listy, k čemu slouží, kdo je může využívat a jak je předávat pro další potřebu jiných lidí.

Upřesnit, o jaké se bude jednat klienty (počet a věk klientů, o co se klienti zajímají, odkud přijedou,...), délku jejich pobytu (jeden den a jednu noc) a v tomto případě bude nutno počítat s ubytováním.

Předchozí znalosti:

- práce s počítačem a na internetových stránkách
- různé činnosti s mapou
- orientační znalost svého města a jeho ulic
- prohlížení kalendáře města Písku
- vlastní četba a psaní (tiskací písmena)

- návštěva v cestovní kanceláři

Pomůcky:

- velká mapa města Písku
- několik plánek města Písku stažených z internetu
- kalendář města Písku
- čtvrtky A4
- tužky, pravítko
- nůžky, lepidlo
- ukázka průvodcovských stránek z jiného města
- obrazová kniha o Jihočeském kraji

Časový rozvrh:

- Činnosti rozvrhneme do 1 měsíce.
- Vycházíme ze zájmu dítěte, časový úsek může být zkrácen, ale i prodloužen.
- Počítáme i s dalším rozvíjením vzhledem k návrhům dítěte.

Činnosti:

1.Z internetových stránek města Písku stáhneme plánek města, přineseme mapu města Písku. Seznámení se s mapou Písku, s jeho hlavními příjezdovými komunikacemi, s rozdělením města na několik částí, s názvy ulic, sídlišť, škol, apod. Hledání ulic podle začátečních písmen – např. M, S, K a zapisování na papír. Nebo zapisování názvu ulic podle jejich umístění v určité lokalitě – např. Budějovické předměstí, Václavské předměstí. Získává tím základní informace o Písku, o jeho poloze a o rozmístění ulic.

2.Z kalendáře města Písku vybere pět zajímavostí nebo památek, které vystihují, charakterizují dané město. Výběr volí pouze sám, učitelka

ponechává dostatečný prostor pro vlastní úsudek. Tyto místa zapíše a najde si jejich umístění na mapě města. Může si je i označit na malém plánu města.

3. Najít parkoviště pro autobus, kde bude autobus čekat na klienty . Upřesnit řidiči autobusu cestu po příjezdu do města Písku. Podle mapy popsat cestu - odkud autobus přijede a podle této informace vytvořit návrh cesty k parkovišti. Vše zapsat na *1. průvodcovskou kartu* i znázornit na plánu města, který bude na kartu přilepen. Průvodcovskou kartu graficky upravit.

4. Vytvořit *2. průvodcovskou kartu*, na které bude program prohlídky města. Do programu zapsat i stravování a ubytování. Tzn. najít vhodnou restauraci na oběd a hotel na ubytování pro daný počet klientů.

5. Psát, kreslit postupně *3., 4., 5., 6., 7. průvodcovskou kartu* , na první kartě nezapomenout, že vycházíme z parkoviště. Přesně vypsát ulice a popsat cestu do detailů. V plánu cestu zvýraznit a vedle napsat seznam ulic, jak jimi budou turisté procházet. Takto postupovat při vytvoření každého listu. Průvodcovské listy doplnit obrázky daných zajímavostí z kalendáře nebo z internetu.

6. V odpoledních hodinách dát klientům rozchod ve městě. Přesně stanovit místo a čas srazu , vytvořit *8. průvodcovskou kartu*, jež bude obsahovat plánec města s místem srazu.

7. V hotelu rozdělit ubytování turistů podle počtu osob do dvou a třílůžkových pokojů. Zvolit a napsat, kolik bude potřeba dvoulůžkových a třílůžkových pokojů.

8. Pro klienty najít v Jihočeském kraji další zajímavá města. Zapsat na *9. průvodcovskou kartu* jména měst a najít i některé zajímavé památky.

9. V době pobytu venku navštívit i s ostatními dětmi zvolené památky, které nejsou pro děti příliš vzdálené. Ponechat prostor na jejich představení nadanému dítěti.

Závěr:

Učí se orientaci v internetových stránkách a v mapě, hledání konkrétního tématu. Rozvíjí svoji fantazii, představivost a myšlení. Neopomíjí dané skutečnosti vyplývající z mapy města. Rozvíjí si motoriku ruky při kresbě, hledání cesty. Učí se řešit problém – rozdělení klientů při ubytování do dvoulůžkových a třílůžkových pokojů. Rozvíjí si psací i čtecí potřeby. Učí se odbourávat strach hovořit před kamarády ze třídy. Získává prostor pro samostatnost a rozhodnutí.

Nezapomenout:

Nenutit Michala do činnosti, ponechat prostor pro jeho vlastní časovou realizaci.

Pohybová hra „ Na průvodce “

(pro všechny děti)

Cíl:

- Rozvíjet vnímavost dětí.
- Osvojovat si prostorové vnímání.
- Rozvíjet důvěru v sebe a v druhého.

Předchozí znalosti:

- pohybové hry ve dvojicích
- poznávání zdravotního postižení
- vytváření průvodcovských karet

Pomůcky:

- využíváme vybavení třídy

Organizace:

- volný prostor ve třídě

Popis:

1. Všechny děti sedí volně po třídě.
2. Vybrat dvě dvojice dětí, z nichž jedno dítě je průvodce a druhé dítě je „slepé“ (děti si samy volí své role).
3. Dítě v roli „slepého“ zavře oči a položí levou ruku (dlaní dolů) na pravou ruku svého průvodce (průvodcova dlaň směřuje dolů).
4. Na pokyn učitelky se vydá průvodce se svým „slepým“ kamarádem na procházku ve třídě.
5. Procházka po třídě trvá 2 – 3 minuty.

Nezapomenout:

- je lepší, když děti mají zavřené oči než zavázané (lépe se vžijí do pocitů postiženého dítěte)
- průvodce dává na svého kamaráda velký prostor
- „slepý“ kamarád důvěřuje svému průvodci
- děti se nesmí držet za ruce, mají pouze položené ruce na sobě
- průvodce „slepého“ doprovází, neměl by ho vést
- nevybírat více dvojic z důvodu bezpečnosti

Obměna:

- můžeme do prostoru rozmístit různé předměty

Závěr:

Vedeme nadané dítě k tomu, aby se neuzavíralo do sebe, do svých vlastních hranic. Nadané dítě se často uzavírá do sebe, mluví pouze o sobě, odmítá vnímat okolní svět. Pozvolna ho danou hrou učíme dívat se na své kamarády, spolupracovat s nimi. Odstraňujeme strach dítěte dotýkat se jiných dětí.

Nezapomenout:

Ponechat na Michalovi, zda se do hry zapojí.

Závěr

Talentovaných a nadaných dětí jsou v populaci asi dvě až tři procenta. Talent a nadání každého dítěte by měly být rozpoznány v době, kdy se objeví a dítě by mělo dostat příležitost je rozvinout. A protože u většiny dětí je možné nadání pozorovat už v raném věku, záleží hodně na rodičích a pak na učitelkách mateřských škol, jak budou k těmto dětem přistupovat. Nadané děti potřebují vhodné podmínky, potřebují mít možnost pracovat s různými materiály a tématy, poznávat zajímavá místa, objevovat a ověřovat své schopnosti.

K velkému posunu v oblasti nadaných dětí dochází v základním školství, ať už se jedná o založení speciálních škol pro nadané děti nebo o běžné základní školy, které se zabývají vzděláváním těchto dětí. Tyto školy vysílají učitele na vzdělávací kurzy, které jsou zaměřené na didaktické aspekty vzdělávání nadaných i na jejich osobnostní charakteristiky. V oblasti financování dochází k navyšování finančních prostředků nad rámec standardní částky určené na žáka. Nadaným dětem se tak dostává výuka dle jejich potřeb a schopností, dostatečné množství podpůrných pomůcek a flexibilní organizace.

I v oblasti předškolního vzdělávání se setkáváme s mateřskými školami, kde jsou do běžných tříd integrovány talentované a nadané děti. Mateřské školy zajistí učitelkám z těchto tříd účast na semináři pro nadané děti, kde získávají základní informace, jak pracovat s těmito dětmi a následně spolupracují se speciálním psychologem. A tak se může zdát, že i v mateřských školách se těmto dětem dostává uspokojení jejich specifických vzdělávacích potřeb. Aby však bylo možné zajistit odpovídající péči všem dětem, je nutné změnit celkový systém v mateřské škole. Jedná se o menší počet dětí ve třídě, protože v počtu 24 až 28 dětí není možná individuální péče, a to nejen o nadané děti, ale i o ostatní děti. Na dopolední program by v této třídě měly být dvě učitelky. Toto uspořádání by prospělo nejen nadaným dětem, ale i všem dětem, protože z přítomnosti další

učitelky těží celá třída. Dalším problémem vidím v oblasti financování. Většina mateřských škol nedisponuje velkými finančními prostředky, které by umožňovaly zajištění odpovídajících pomůcek a prostředků pro talentované a nadané dítě. Dětem se tak nedostává, i přes snahu učitelek mateřských škol, příležitostí k rozvoji jejich schopností a dovedností. Spolupráce s psychologem by měla mít větší rozsah, psycholog by měl učitelkám vysvětlit všechna možná úskalí. Měl by poradit s vytvořením individuálního vzdělávacího plánu pro nadané dítě, který je nezbytný pro další vývoj a vzdělávání dítěte.

Není však správné vyčleňovat talentované a nadané děti v předškolním věku z běžných mateřských škol a umisťovat je do speciálních mateřských škol. Tyto děti by měly mít možnost poznávat kolektiv stejně starých dětí a mnohdy vedou k obohacení i ostatních dětí. Ve vlastním životě se tyto děti nebudou vždy setkávat jen s nadanými lidmi, ale většinou budou muset pracovat ve zcela běžných podmínkách společnosti. A proto na jejich dobré začlenění bychom měli pamatovat už v nejmenším věku a dát jim tak potřebné základy pro život a pro jejich růst.

Seznam použité a citované literatury

literatura

- Langmeier,J.: Vývojová psychologie pro dětské lékaře. AVICENUM,
Praha 1991
- Mazáčová,N.: Nadané dítě v současné škole (1), In.Informatorium3-8 ,
č.1/2006, str. 8-9
- Mazáčová,N.: Nadané dítě v současné škole (2), In.Informatorium3-8,
č.2/2006, str. 8-9
- Mertin,V., Gillernová I.: Psychologie pro učitelky mateřské školy. Portal,
Praha 2003
- Mönks, F.J., Ypenburg,I.H.: Naše dítě je velmi nadané. Grada Publishing,
Praha 2002
- Ondráčková,J.: Úmluva o právech dítěte. Český helsinský výbor, Praha 1996
- Pracovní materiál pro potřeby učitelek MŠ v Jč kraji - Nadané dítě
v předškolním věku
- Svobodová,E.: Obsah a formy předškolního vzdělávání. Pedagogická fakulta JU,
České Budějovice 2006
- Vágnerová,M.: Vývojová psychologie. Portál, Praha 2000
- Vondráková,E.: Nadané děti (1), In.Informatorium3-8, č.3/2002 , str. 6-7
- Vondráková,E.: Nadané dítě (2), In.Informatorium3-8, č.4/2002, str. 8-9
- Vondráková,E.: Specifika dítěte v předškolním věku, In.Vedení mateřské školy
2002 Raabe, Praha 2002, str. 1-25

Zelinková, O.: Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program.

Portál, Praha 2001

webové stránky

<http://www.casopisy.portal.cz/scripts/detail.php?id=4597>

<http://www.mensa.cz/>

<http://www.modernivyucovani.cz/mv/clanek.aspx?a=1prmKod=...>

<http://www.nadanadeti.cz/>

<http://www.nidm.cz/c-pt-dp.php/>

<http://www.rvp.cz/clanek/23>

Přílohy

č.1a,b Dotazník pro MŠ /charakteristika nadaného dítěte/

č. 2 Posuzovací škála nadaného dítěte v předškolním věku

ukázky práce nadaného dítěte

č. 3 Dopis pro paní učitelku

č. 4 Vlastní hádanky

č. 5 Drak / kresba /

č. 6 Křížovky

č. 7 Rébusy a osmisměrka

č. 1a**Dotazník pro MŠ**

/charakteristika nadaného dítěte/

mateřská škola.....telefon.....

ředitelka.....třídní učitelka.....

Jméno dítěte.....datum narození.....

Bydliště.....

MŠ navštěvujeod:.....**Charakteristika dítěte:****Oblast somatická**

/tělesný vývoj, zdravotní stav, smyslové vady apod.:

Adaptace v MŠ:

/ihned, po delší době apod./

Chování

/pasivita, živost, aktivita, neurotické projevy, uzavřenost, sebedůvěra, osobní tempo apod./

Vztah k vrstevníkům a dospělým,

/projevy ve skupině, typ preference kamarádů, oblíbenost, postavení mezi dětmi, apod.:

Slovní zásoba, vyjadřování:**Paměť:**

/krátkodobá, dlouhodobá, úmyslná, sluchová apod.:/

Pozornost:

č. 1b

Hrubá motorika /celková obratnost/:

Jemná motorika a vizuomotorická koordinace
/zručnost, úroveň výtvarného projevu/:

Lateralita /pravák, levák/:

Samostatnost, sebeobsluha:

Zájmy
/které aktivity preferuje/:

Hodnocení:
Dobré výsledky / v jaké činnosti nebo dílčí oblasti event. znalosti apod./

Horší výsledky:

Rodinná výchova
/autoritativní, demokratická, nejednotná, pouze matka apod./:

Poznámky:

.....
d a t u m

.....
p o d p í s u ě ě t e l k y

č. 2

Posuzovací škála
nadaného dítěte v předškolním věku

Jméno dítěte:.....datum narození:.....
Adresa MŠ.....
Posuzovatel:.....datum vyplnění:.....

Označ te laskavě křížkem u každé otázky odpověď, která dítě nejlépe vystihuje.

Činnost	ANO	většinou	občas	NE
Dítě je schopno přečíst celou větu nebo alespoň slova				
Dobře rozumí obsahu vět, které je schopno přečíst				
Rozumí vztahům jako např. nahoře-dole, vrchní-spodní, daleko-blízko apod.				
Vydrží u hry nebo úkolu, který řeší, asi 25 min.				
Rozlišuje sluchově podobnost a rozdílnost v počátečních hláskách slov např. šit-žít, bít-pít apod.				
Umí reprodukovat řadu pěti čísel kupředu a pozpátku				
Umí rozeznat jednotlivé mince a zná jejich rozdílnou hodnotu				
Dovede kategorizovat /obrázky, předměty, hračky apod./				
Má zálibu v počítání věcí a je "fascinován" čísly				
Dovede psát tiskacím písmem různá slova /nepouze jméno/				
Dovede si zavázat tkaničky				
Umí nakreslit postavu člověka				
Dovede vlastními slovy interpretovat vyprávění nebo obrázky				
Předvidá možný závěr vyprávění				
Navrhuje řešení problémů o nichž se ve třídě hovoří				
Klade množství otázek a je zvědavé				
Vyslovuje kritické pochybnosti				
Při hře vymýšlí stále něco nového				
Přizpůsobuje se snadno stále novým situacím				
Vyhledává stále nové úkoly a aktivity				
Je kooperativní je všeobecně lehké s ním vyjít				
Má tendenci dominovat nad ostatními a řídit činnosti, kterých se zúčastní				

č. 3

MILÉ PÁNÍ UČITELKY

DÁ VÁM DOPIS, MÁTE

RÁDI?

ANADÍTE JAKÉ VYOCUMÁ

RÁDI JABKA ZE U MRKEV

JÁ MĚM MOG RACOSLAV

JÓ, JÓ UCHĚTE VE VĚT

JAKÉ SLADKÝMOCNÁ ~~MAKÁ~~

KOUKŇE TĚNA STRANU

38 HRVA TAK DÁLE 27

č. 4

TAKAT ED TO ALE
TOLCOUHAQANKY

~~AR~~
O

~~U~~
E

~~AP~~
M

~~2~~
AK

MA

KONE

M	OT OT	O	S	T
K	OE	O	N	E

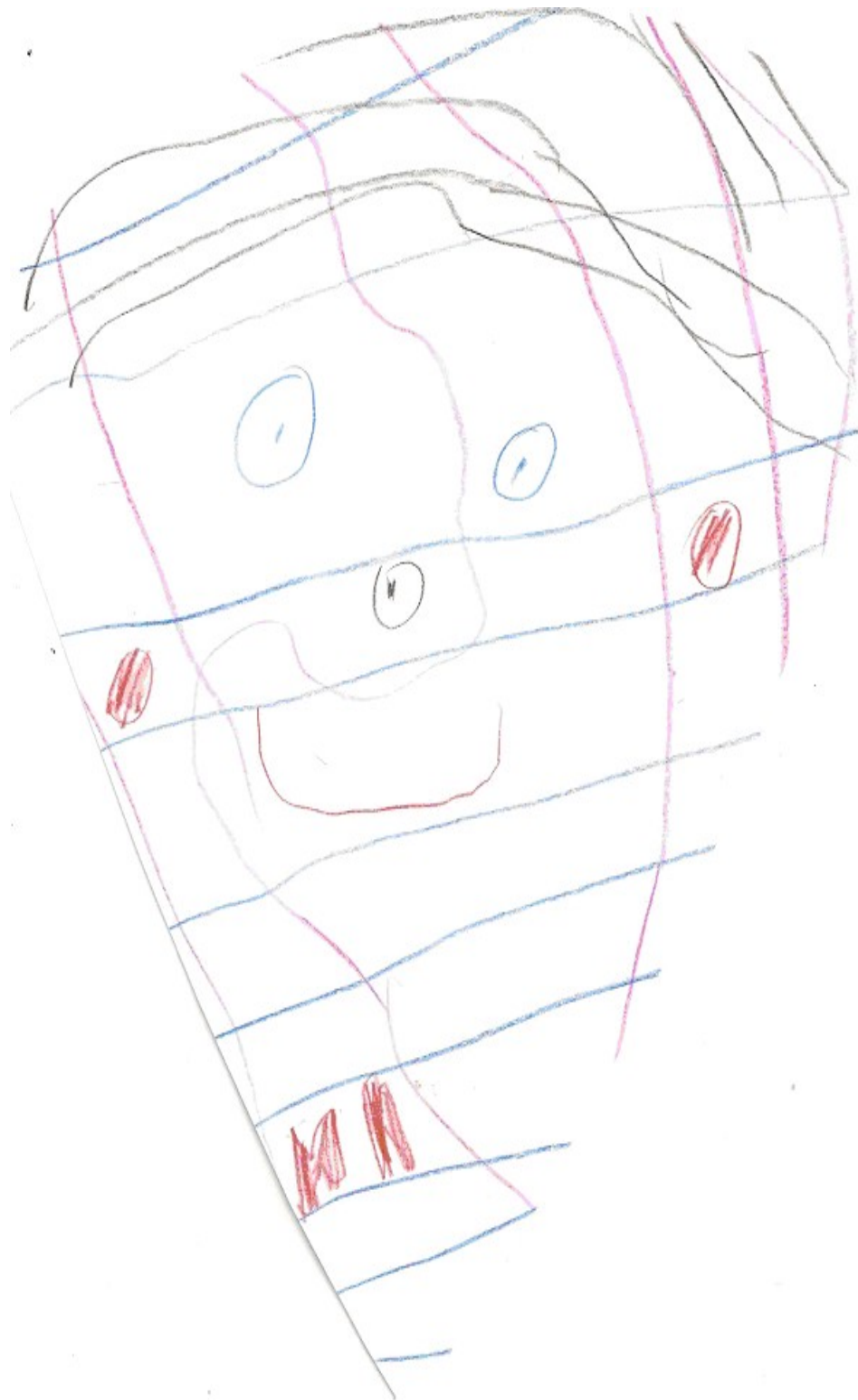
WIZWIPORPOTIMZIM

~~2~~

R O K O

POK

č. 5

č. 6

Kraken byl přemožen hlavou Medúzy. Její pohled byl tak strašný, že vše živé se při něm obrátilo v kámen. Ve skálu se proměnil i obr, se kterým se Perseus utkal v Africe. Pohoří, které pak jeho tělo utvořilo nese i jeho jméno...

1 Ž I V A F A
 2 A N T I L O P A
 3 S L O N I
 4 Z E B R A
 5 N O S O R O Ž E C

6 Princezna Andromeda byla dcerou královny, která se jmenovala... (viz. rébus)

- IČKA + S + - KL + - ALC + A

tajenka:
 [] [] [] [] [] [] [] [] [] []

7 V této osmisměrce nalezněš jméno Perseova děda. Krutého vládce, který kdysi dal svého vnuka zavřít do truhly a vhodil do moře. Jmenoval se...

AKVADUKT CHATA LÁTKA
 RADNICE VĚŽ
 SÍLA HRAD ZÁMEK
 BOR CHATKA
 DŮL HRÁZ STAJ ŠRUB
 SÍDLO MOST ZŘÍZENINA
 PALÁC

tajenka:
 [] [] [] [] [] [] [] [] [] []

č. 7

